

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת בהעלותך גיטין כא. - כה:

כא. זקן שאני ידיע לאקנויי.

כ' הרשב"א, קשיא לי אשמעתין, אפי' כי מקנה להו זקן ומלוה מאי הוי, הא לוויין לא ידעו, כדעת רבא דאמר דלמא זקן שאני, וכיון שכן היאך קונין ואינהו לא ידעי דזקן מקנה להו, ומאי שנא מהא דאמרינן ביבמות פ' ר"ג [נב:] העודר בנכסי הגר סבור דשלו הן לא קנה. וי"ל דשאני הכא דאיכא דעת אחרת מקנה. ואכתי קשיא לי ערב מיהא דילמא לא בעי לקנות שלא ישתעבדו נכסיו. י"ל דהתם נמי בההיא הנאה דקא מוהימן ליה, ניחא ליה דליקני ולשתעבד, דהא טעמא דכולהו ערבי דמשתעבדי משום האי הנאה הוא, דאי לא לא משתעבדי מדינא, דאסמכתא הוא, וכדאיתא בשלהי ב"ב [קעו:].

כא. כתב לה גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו, קנאתהו ומתגרשת בו.

כ' המאירי, י"מ שצריך שתהא נתינת העבד קודמת, [ר"ל קודמת לנתינת הגט לידו, [כמו שנראה ממש"כ לקמיה בשם רש"י שהגט ביד העבד תחילה], אבל אם הקנה לה העבד אחר נתינת הגט לידו, ואח"כ אמר לה הא גיטיך, לכאוי לא מהני להני י"מ, דאין כאן נתינה לא בתחילה ולא בסוף]. אבל דעת גדולי הרבנים נראה למטה שהגט ביד העבד תחילה, ומקנה לה החצר והגט כאחד. וזה לשונו אאידך מימרא דרבא, כתב לה גט ונתנו בחצרו וכו', כבר ביארנו לדעת גדולי הרבנים אף בשלא הקנה לה החצר תחילה, אלא שאחר שנתן הגט לתוכו הקנה החצר והגט כאחד, ואע"פ שבטלי גיטיך מע"ג קרקע אינו גט, בזו אינו בא מכח בעל, אבל זו שבכאן, הואיל ונותן לה חצירו ומקנה לה גיטא שבתוכו. הרי זו כאילו נתן לה גט מונח בחפיסה או בכלי מידו לידה, וכן שבטלי גיטיך צריכה לנטלו, ובה אינה צריכה ליטלו.

כא. וחצר מהלכת לא קנה.

כ' הרמב"ן, הקשו בתוס' הא חצר מידה אתרבאי וידה מהלכת היא, ומתרצי, ידה מינח נייחא וגופה הוא דקא ממטי לה, כדאמרינן גבי קלתה בפ"ק דמציעא [ט:] ולא מילתא היא, דאע"ג דגופא נייחא ידה לא נייחא וכמהלכת דמיא, משא"כ בספינה וקלתה דנייחי לגמרי, ואפי' הניח לה ע"ג גופה או ע"ג רגלה ומהלכת, מגורשת, [וכן הקשה במאירי ז"ל, ואין זה נראה, דהא זימנין דגופה נייח וידה לא נייחא, משא"כ בספינה וקלתה, וכן שאפי' הניח לה על גופה או רגלה מגורשת]. אלא כיון שאינה מתרחקת ממנה, כשאינה מהלכת דמיא, אבל חצר מהלכת, כיון שאפשר לה להתרחק ולא תהא משתמרת לדעתה, לא קניא ליה. וז"ל הר"ן, ידידה אינה מהלכת אלא לדעתה ואינה משתמרת אלא לדעתה, דומיא דחצר שאינה מהלכת, אבל חצר מהלכת שמהלכת שלא לדעתה ומשתמרת שלא לדעתה, אינה קונה, דלא דמיא לידה כלל.

כא. ואב"א וכו' שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחא.

כ' הריטב"א, לאו דוקא קטנה, אלא ה"ה לנערה, דאיתקש יציאה להויה כדאיתא התם, ולא נקט קטנה אלא לאפוקי בוגרת וכו'. וכי תימא דמאי שנא הכא דגבי גט חשיב לה האי קבלה על כרחא, וגבי קידושין דהאב מקבל קידושי בתו לא חשיב לה בעל כרחא, דאלת"ה, אשכחן אישות בעל כרחא, ואנו אמרינן התם [קידושין ה.]. דבכסף [ראשון] [באישות] בעל כרחא לא אשכחן. וי"ל דהכא גבי גט כיון שיש לה [יד] לקבל גיטא בעודה קטנה כי השתא היכא דאין לה אב, השתא כשיש לה אב דאביה מקבל גיטא חשיב לן בעל כרחא, אבל גבי קידושין דבעודה קטנה אין לה יד לקבל קידושין כלל, כשהאב מקבל קידושיה במקומה עומד, ורצונו של אב ודעתו כרצונה ודעתה. [א"ה, לכאוי אכתי תקשי מקידושין, דנערה דיח לא יד לקבל קידושיה, ואביה מקבל קידושיה שלא מדעתה, א"כ אשכחן באישות נמי בעל כרחא כמו בגט].

ועיין במאירי שביאר בטעמא דרבא, דלא חייש לקושיא דאביי משום אתקפתא דרב שימי, ומסיק ז"ל, ואע"פ ששליחות קבלה מצאנוה על כרחא, שהרי אב שעומד במקומה מקבל גט לבתו קטנה או נערה בעל כרחא, אפשר דאב לאו שליח מיקרי, אלא הרי הוא במקומה לגמרי.

כא. ברש"י ד"ה והאיש. ומקנהו לאשה וכו'.

כ' המהר"ם שי"ף, אינו מחזור לי, לא יהא אלא מחילה או הודאה בע"פ שנתקבלה כתובתה, ולמה לי לאקנויי [הלא השובר אינו אלא לראיה, עיין לעיל כ: בתוד"ה וכותב. רש"י]. ועיין רשב"א [לעיל כ: בד"ה הא דבעי, שכי' בסו"ד דמה שפירש"י בשובר דהאיש מקנהו לאשה, לאו דווקא].

כא. כא: בשלמא יד של עבד א"א למיקצייה.

כ' התו"ג, אף דלא ידע עדיין הסברא דמחוסר קציצה, ומ"מ היה פשוט לו דפסול, [אם יתן לה היד לבדה, מדתנן ונותן לה את העבד], ומזה רצה הפנ"י ללמוד דאם נותן לה הגט ומשייר לעצמו חלק בגוף הגט, פסול אף למאן דמכשיר קציצה בתלוש, דאין זה כריתות. והא ודאי ליתא כמו שהוכיח בעצמו מהא דאבעיא לעיל בין תיבה לתיבה מהו, ומשמע דאי שייר ליה הגליון של הגט דמגורשת, וכ"כ תוס' [בד"ה יצא] דשם בהשיר שבין תיבה לתיבה כשר משום דלא הוי מחוסר קציצה, והא דפשיטא ליה להש"ס ביד של עבד ומשייר העבד לעצמו דפסול אף דלא ידע עדיין מהא דמחוסר קציצה, נראה דהוא מטעמא אחרינא, דשאני יד עבד כיון דלא אפשר למיקצייה, והגוף והיד צריכין זה לזה, וא"א לומר דהיד יהיה שלה לבד והגוף יהיה של הבעל לבד, על כרחא הבעל שותף בכל העבד, והרי יש להבעל חלק במקום כתיבת האותיות של גוף הגט, משו"ה פסול, משא"כ בשאר דברים שהמקום של כתיבת הגט מקנה לגמרי להאשה,

רק דמשייר לעצמו גליון של כתב, לא מיפסל רק במקום דשייך מחוסר קציצה.

כא: אמר קרא וכתב ונתן, מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה.

הקשה הרמב"ן, לא מצאתי בתלמוד "יצא זה שמחוסר" אלא כשא"א לעשות ממנו אותו מעשה בחסרון הדבר, כמו זה שהזכרתי מסנהדרין [מו: לענין שאין תולין על עץ מחובר, שמחוסר קציצה] שא"א לקבור עץ בלא קציצה, וכן מחובר גמור א"א לקיים בו נתינה אלא בקציצה, אבל תלוש גמור מאי מחוסר איכא, וכן נמי מחובר דעציץ וקין מאי מחוסר איכא וכו'. אבל ראיתי בירושלמי דמפיק מחובר מ"ספר", מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל שהוא בתלוש, וברייטא היא בספרי ובתוספתא וכו', ומיהו בגמ' דילן לא דרשי הכא "ספר" כלל, ומשמע דלמאן דדריש, לא נפקא ליה מחוסר קציצה כשנתן ליה אילן וקרקעו, דדמי למניח גט בחצירו וכתב לה מתנה עליו, [א"ה], למאי דמפרש התם טעמא משום חצר, משמע לפור' דאף אילן נקנה בחצר. ויל"ע], ואפ"ה פסול, ומחוסר קציצה פסול אחר היא, ואתלוש נמי קאי.

ומאי דקשיא לן לאו מחוסר איקרי, י"ל כיון שאין בדעתו ליתן לה פרה, מחוסר מיקרי, דהאיך נתינה אחרית היא, ונתינה דקרא לא אפשר אלא בקציצה, וכן נתינה דעלה ומקצת חרס מחוסרת קציצה היא, כיון שאין נותן לה הכל. ולפ"ז נראין לי דבריו של רבינו האי ז"ל שאמר, אם מקודם כתיבה הוה דעתיה למיגז מיניה, לית ליה למיגז בתר דאיכתוב, אבל אי לא הוה בדעתיה למיגז, לית לן בה, אלו דבריו, והם נכונים לפי דברינו דמחוסר מעשה בנתינה זו קאמר רחמנא, ובדעתו של אדם הוא חסרון זה, דהא בתלוש הוא. ומיהו גבי פרה וכל דבר ששורו חשוב אצל הכל ושמו עליו בפני עצמו, אפי' נתן בדעתו שלא לשייר פסול, [לכא' ר"ל אפי' היה בדעתו בשעת כתיבה ליתן כל הפרה, פסול אם יקצוץ אח"כ הקרן], דמתני' דפרה סתמא תנן. ויש לסמוך זה, [ר"ל היתרא דרה"ג כשלא היה מתחילה דעתו לגוזזו, עיי' בר"ן], ממה שאמרו גזייה לזמן ויהביה ניהלה וכו'.

כא: אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה וכו'.

הב"ח [בס"מ קכ"ד] הקשה, מאי שנא הכא דכשר כשכתב על יד של עבד וקרא של פרה, וגבי שחיטה פסולה בשוחט בציפורן ובשן מחובר בבעלי חיים. ותיירך החת"ס, דבדאי אם הסכין ארוך כמה, אע"ג דא"צ לשחיטתו אלא רישא דסכינא, מ"מ כיון שכל הסכין ראוי לשחוט בו, מיקרי ויקח המאכלת, וכן נמי יריעה גדולה וכותב גט על שורה אחת ממנה, מ"מ כל היריעה ראויה לכתיבה, מיקרי שפיר לקיחת הספר ונתן בידה, וה"ה הכותב גט על קרן פרה, הרי כל הפרה ראויה לכתוב עליה גט, א"כ מיקרי הכל ספר כריתות, אבל בשחיטה אין ראוי אלא השן ולא הפרה, ואם נוטל הפרה לשחוט בשן שלה אינו נוטל מאכלת, מה תאמר, לא יהיה אלא קתא דסכינא, ז"א, דאין בהמה נעשית יד לאבר.

כא: ברש"י ד"ה לא אפשר למיקציה. ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי אברים, אלמא אינו רשאי לחבול בו.

כ' הרש"ש, לכא' בלא"ה כיון דיצא לחירות א"כ אינו שלו, והוי כגזל גט הכתוב, דמבואר בשו"ע [סי' ק"כ ס"ב] דפסול, [ופשיטא ליה דאבר הנחתך מגופו של אדם הוי ממונו. ולו"ד היה מקום לדון דהוי הפקר, דאינו בעלים על גופו שיהא גופו כשאר נכסיו, ובגט דהפקר לכא' שפיר מגרש, כמו באיסוה"נ].

ואין לומר דאבר הנחתך ממנו דינו כמת דאסור בהנאה, לפיכך לא שייך בו גזילה, וכתבו על איסורי הנאה כשר, דב"ק [פה]. אמר דכסיפא ליה מילתא למישקל מבשרו למשדייה לכלבים, משמע דמותר בהנאה. ואולי כיון דיוצא לחירות מחמת קטיעת היד, לכן שייך היד להאדון, [א"ה, לכא' י"ל עוד, דטעמא דרש"י אהני לענין לקוצצו ע"י אחר, דאינו יוצא לחירות אלא עדיין גופו וידו הקצוצה של האדון, ואין כאן גזל, ומ"מ ודאי איסורא איכא, ולא הוצרך רש"י אלא להוכיח שאף האדון אסור לחבול בו. מיהו יש לדון דכיון דע"י קציצה זו יוכשר הגט, אולי בעינין שליחות דבעל, ושוב הו"ל קציצה דאדון].

כא: בתוד"ה יצא זה. וכן היה ר"ת מחמיר, מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב וכו'.

כ' המהרש"א, מפורש בדברי הרא"ש [סי' כ"ב, וז"ל], משמע דאי תבריה ויהיב ליה החרס דפסול, וחשבין ליה מחוסר מעשה אע"פ שאינו מחובר. עכ"ל. וכן יש לדקדק מפירש"י שכ' [לקמן בד"ה דשקיל] ואין לחוש שמא ישבור החרס וכו', עכ"ל, דמשמע אם שברו הוה מחוסר קציצה. אבל הרא"ש כ' בשם רש"י שהיה מכשיר, וצ"ע. עכ"ל המהרש"א. וכ' ע"ז בקרני ראם. דהרא"ש מפרש דגם בעציץ אע"ג דהוי תלוש, מ"מ כיון דהזרעים בתוכו הוי מחשב גם העציץ כמחובר ובטל אגב זרעים, ומשו"ה מיחשב מחוסר קציצה, אבל בקלף לא הויה מחוסר קציצה. והקרב"נ [אות ט'] כ' דהרא"ש דקדק ולא כ' סתם שכ"כ רש"י כרשב"ם, משום דרש"י לא מכשיר אלא בקלף והדומה לו, אבל אם כתב על חרס של עציץ נקוב ושבר החרס ונתן לה פסול, והיינו טעמא כיון דאיכא למיטעי לכתוב גם על עלה המחוברת, החמירו רבנן לפסלו אם ישבור החרס.

כא: בתוד"ה יצא זה. ועוד אור"י וכו', והא דמכשיר אביי וכו' היינו שהניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ וכו'.

כ' התו"ג, לכא' תמוה, מנין להו לתוס' דמייירי בהכי, דילמא במקום שאין פוסקת היניקה, רק דמייירי בעשתה קנין חזקה, דבהכי ג"כ מגורשת כמבואר בב"ש [סי' קכ"ד ס"ק י"ב]. ומתוך כך נלע"ד דהך דרשא דמפיק לה דאין מגרשין במחובר אפי' נותן לה כל המחובר, דהיינו מקרא דנותן בידה שיהא דבר הניתן מיד ליד, אין הכונה שיהא הדבר שמגרשין בו יוכל להנתן מיד ליד כמש"כ הב"ש, רק הכוונה הוא כעין שדורש בב"מ [מז:]: שמשכיח מפורשת מן התורה, דכתיב [ויקרא כ"ה, י"ד] מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהיינו משיכה דוקא, אבל חזקה אינו מועיל במטלטלין כיון שקנין זה אינו דבר הניתן מיד ליד, וכך הוא ממש הדרשא בגט דכתיב ונתן בידה, שיהא הגירושין נגמרין בקנין הניתן מיד ליד דהיינו משיכה והגבהה כמו קנין מטלטלין, משא"כ בקרקע ובקנין חזקה, שאינו קנין של דבר הנקנה מיד ליד, אינה מתגרשת בזה. [יעו"ש עוד].

כא: בתוד"ה יצא זה. וקמ"ל נמי אע"פ שצריך ליתן לה בפסיקת היניקה, לא חשיב בהכי מחוסר קציצה.

וכ"כ הרא"ש [סי' כ"ב]. וכ' ע"ז הקרב"נ [אות נ'] דטעמא דמילתא כמו שפ"י הר"ן התם, דאע"ג דלענין שבת ודאי תולש הוי, אפ"ה לענין גיטין לא מקרי מחוסר תלישה, לפי שאותה תלישה אינה ניכרת כלל, ואינו צריך מעשה אחר אלא אותו מעשה בעצמו שיש לו לעשות בעציץ שאינו נקוב דהיינו כתיבה ונתינה, דבנקוב נמי תלישה ממילא קא הויה בשעת נתינה. עכ"ד הר"ן. ובקרב"נ הוסיף, דאע"ג דצריך מעשה אחר ליתן בהפסקת יניקה, מ"מ זה בקל יכול לעשות בשעה שנותנה לה בשום דבר המפסיק בין עציץ לקרקע. [ומשמע דאם הפסיק היניקה שלא בשעת נתינה, פסול משום מחוסר תלישה].

כא: בתוד"ה יצא זה. ור"י מיייתי ראייה לפי ר"ת, דחשיב בפי' כסוי הדם עפר עיר הנדחת מחוסר תלישה קביצה ושריפה וכו'.

והרשב"א דחה ראייה זו, דה"ק, את כל שללה תקבוצ, מי שיוכל לקבוצ ולשרוף וכו', אבל עפר עפרה שא"א לו לקבוצו אא"כ יתלוש עד תהום לא, דלא אמרה תורה אלא מי שאינו מחוסר אלא קביצה, אבל קרקע עולם לא, וכי יתלוש ותוקד אש עד מוסדי עולם, ולא משום דמחוסר תלישה דוקא קאמר. וא"נ שהעפר יונק הוא זה מזה וכעוקר דבר מגידולו הוא, אבל כתבו על הנייר או על הקלף ואח"כ קצצו לא.

כא: בתוד"ה יצא זה. אבל חותך מן הגט דבר מועט כמו שעושין לייפותו לא.

כ' הקרב"נ [אות ס'], מצאתי דבר חדש בביאורי מהר"א שטיין, שמעת' שצריך לחתוך אותו מעט לחתיכות דקות, דאז נראה שלייפותו חתך ממנו ולא לצורך קלף. וראוי ליהרהר. עכ"ל. [ולא נתבאר אם כוונתו שתחילת התיקון יעשה דוקא ע"י חיתוך חתיכות דקות שאינן ראויות לקלף, או דסגי במה שאחר

שחתך חתיכה אחת לייפותו, יחתוך אותה חתיכה לחתיכות דקות, והוכיח סופו על תחילתו שלא לצורך קלף חתך מתחילה].

כא: בתוד"ה שלא תלכי. תימה הא אם מת אביה או אם מכרו לא חשיב תו בית אביה, כדתנן וכו'.

והרמב"ן כ', ואיכא למימר דאמר לה לבית זה שהוא של אביך, או שאמר לה בפירוש לא תכנסי לבית שבמקום פלוני שהוא היום של אביך, אלא דלא חש לפרושה הכא. וכ"כ הרשב"א, אלא שהקשה ע"ז, דהא אפשר דנפל הבית בחייה, והו"ל כריתות, דכיון דאפשר אע"פ שאינו ברי, כריתות קרינא, וכדאמר' ע"מ שלא תשתי יין וכו' כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות, אלמא כיון דאפשר דהוא גברא מיית ברישא, כריתות קרינא ביה. ושמוא מיתה שאני דשכיחא, אבל לנפילה לא חיישינן. א"נ י"ל דאע"פ שנסתר הבית לא אמרינן בכי הא נפל אזדא, דהתם [ב"מ קג.] גבי שוכר אמרינן נפל אזדא, דלדירה שכרו ולא לראות בחברנו, אבל לגבי איסור אף בקרקעו אסור ליכנס, דאפי' דריסת הרגל אסר עליה, דבין שיהא הבית כמות שהיה בשעת תנאו או שנפל לאחר מכאן, לעולם אסור [ה] בו, שכניסת קרקע אסורה עליה, והארץ לעולם עומדת.

והרמב"ם ז"ל [פ"ח מהל' גירושין ה"א] שכתב הלשון הזה כצורתו, נראה מדבריו שאף לשון זה לא הוא כריתות. ונראה שהוא ז"ל דעתו לומר, דכיון שאמר לה לבית אביך, כיון שהיא אסורה בו כל זמן שהוא של אביה, אע"פ שאם מכרו אביה נותרת בו, אפ"ה אין כריתות בתנאו, שהרי מה שנאסר שהוא בית אביה לא הותר לה לעולם, דעכשיו כשמכרו האב והיא ניתרת בו, לא בבית אביה היא ניתרת אלא בבית נכרי. ודוגמתו אמר לה ע"מ שלא תאכל ככר זה, אין זה כריתות, אע"פ שששרף הככר והלך לו, שמ"מ כל שהיה הככר בעולם נאסרת בו, ואין זה כריתות בתנאו וכו'. עכ"ל הרשב"א. וע"ע מש"כ המל"מ שם ע"ד תוס' והרשב"א.

כא: אין כותבין במחורב לקרקע.

כ' הרשב"א, כלומר משום דכשקוצץ מן הקרקע הו"ל מחוסר תלישה. ואפי' אם נתן לה את הקרקע פסול, משום דכתיב "ספר", מה ספר מיוחד שהוא בתלוש, אף כל דבר, שהוא בתלוש, וה"ג לה בירושלמי [ה"ג]. ואע"ג דבגמרא אמרינן ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא, מ"מ מדאפקיה בלשון ספר קמ"ל דספירה בתלוש בעינן. וי"מ משום דכתיב ונתן בידה, דבר הניתן מיד ליד דהיינו תלוש. ומעיקרא אשמעינן מתני' דעל הקרן של פרה ועל היד של עבד כשר, והוא שיתן לה את הפרה ואת העבד אבל קצץ לא, ואח"כ קתני דכתבו על המחורב לקרקע אע"פ שלא קצץ אלא נתן לה את הקרקע פסול, ומן הטעם שכתבנו. והגרע"א בתוספותיו למתני' הביא קושית קרבן העדה [בשיירי קרבן] דא"כ נמטע ג"כ עבד, כדאמרינן בכל מקום [דממעטינן קרקעות] יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. [ועיי"ש בקרבן העדה שיצא לדון בדבר החדש, דאם נותן לה הקרקע כשר מדאורייתא, ורק מדרבנן מיפסל].

כא: אין כותבין לא על הנייר המחוק וכו'.

רש"י פי' כשהוא ועדיו על המחוק. ותוס' [נדפס לקמן כב.] פליגי ומכשירין בכה"ג, משום דאמרינן בב"ב [קסד.] דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים, אלא מיירי מתני' שהכתב על שאינו מחוק והעדים על המחוק. וז"ל הרמב"ן, פירש"י ז"ל וכו', ואינו נכון, שהרי שטר הבא על המחוק הוא ועדיו כשר הוא, שאם תאמר חוזר ומחוק, אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים, אלא מתני' שהוא על המחוק ועדיו על הנייר, שהוא פסול ואין לו תקנה, כדמפורש בגט פשוט ומזכר כאן בירושלמי. אבל הוא על הנייר ועדיו על המחוק נמי משכח"ל דכשר, כגון דכתבי סהדי בין סהדא לסהדא, אנחנא סהדי חתימנא אמחאקא ושטרא אניירא, ובשאר גווני ודאי פסול, ומיהו מתני' ודאי לא מיתוקמא בהכי, דקתני כותבין על הנייר מחוק, משמע שעל הגט עצמו אמרו, ולא על חתימת העדים בלבד, [ודומיא דרישא דאין כותבין במחורב, דמוקי לה אכתיבת הגט ולא אחתימה. פנ"י].

ואפשר לקיים את דברי רש"י ז"ל ולפרש, אין כותבין על הנייר המחוק אלא כ' נמחק בפנינו, משום דילמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה, דכי הדר מחיק ליה זימנא אחריתי [למקום הכתב כדי לזיפון], הו"ל כוליה נמחק שני פעמים כדאיתא בפ' גט פשוט. ולא מילתא היא, שכאן אין לחוש, שאין הבעל מטיל דיותא אמקום עדים מעיקרא כדי שתוכל האשה לזייף הגט. עכ"ל הרמב"ן.

ועיין בפנ"י שכו' ליישב פירש"י, ע"פ מש"כ תוס' בב"ב [קסג: בד"ה גופא] דדוקא הב"ד מרגישין בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים, אבל העדים אינן מרגישין, והשתא בשאר שטרות דעיקר חשש זיוף הוא אם ירצה לגבות ע"פ ב"ד מבני חורין או ממשועבדים, [שאם יפרענו הלוה מעצמו, אין כאן חשש זיוף], וא"כ הב"ד דייקי להבחין בין נמחק פעם אחת וכו', משא"כ בגיטין שאינה צריכה לבא לב"ד עם גיטה, אלא כל זמן שיש שני עדים שראו הגט בידה, מתירין אותה לינשא, וא"כ אפי' שהוא ועדיו על המחוק תוכל לזייף ולמחוק התנאי ולהראות הגט לפני עדים בלא תנאי, והעדים לא דייקי להבחין בין נמחק פעם אחת וכו', ואח"כ תטמון או תשרף גיטה ויתירוה ע"פ העדים שיאמרו שראו גיטה בידה, משו"ה פסול אפי' בכה"ג.

כא: כתבו על חרס של עציץ נקוב וכו'.

הגרע"א ציין לתוס' לעיל [ז: בד"ה עציץ] שהקשו מסוגיין על מה שפירש"י שם דחרס לא בעי נקיבה. וגם הרמב"ן כאן הקשה כן, וכ' עוד, וי"א אע"ג דלענין מעשרות והבאת ביכורים לא בעינן נקוב בשל חרס כדאמרינן במנחות, מיהו אינו מחובר אלא בעציץ נקוב, ושאינו התם דכל שהוא יונק ומפריח מריח האדמה חייב במעשרות, וראוי לקרות עליו "מן האדמה" [הכתוב לענין ביכורים], שהרי יש לו אדמה בעציץ ואדמה מלמטה ומין במינו אינו חוצץ וכו'. ואין לפי' הזה עיקר. והרב אב"ד ז"ל כ', דבספינה שאינה עשויה לטלטל לא בעינן נקובה, אבל בעציץ בעינן נקוב לפי שהוא עשוי לטלטל. וקשיא לי, ספינה נמי עשויה לברוח יותר מעציץ, וליכא למימר משום דמְיָא כארעא סמיכתא דמי, דהא ר' זירא לית ליה הך סברא וכו'. [יעו"ש שהאריך בשיטת תוס' בזה].

כא: כב. על עלה של עציץ נקוב וכו' גזירה שמא יקטום.

כ' הריטב"א, ומיהו בכותב על עלה של עציץ נקוב ומת האילן, כיון שאף קודם שמת אינו איסור אלא משום גזירה, נראה ודאי דכשר. [ולא אמרינן דמיתתו זו היא תלישתו, ולהיה כגט שכתבו על האילן ונתלש ע"י הרוח, דמסתברא דפסול], משום דמחורב שמת עדיין בחיבורו הוא עומד [כדמפרש ואזיל], ואף לקולא]. ומיהו בכותב על האילן שמת ודאי פסול, דאכתי חשיב מחובר, וליכא לקיומי קרא כפשטיה אלא או בקציצה או בחפירה וכה"ג לאו כלום, ואפי' לרבנן דאמרי בסנהדרין [מו]. גבי תליה דמשקעין את הקורה בארץ וכו' ורבנן סבר חפירה לאו כלום היא, דדוקא במחורב גמור אסרו מה"ט משום דהוי מחוסר קציצה, אבל אין ספק דרבנן דאסרי מחובר אסרי נמי מחובר שמת, ולא אמרינן בכי הא [חפירה] לאו כלום היא. ומיהו בגט בקורה שקועה בארץ נראה דכשר, דכי האי חפירה לאו כלום היא ולא חשיב מחוסר קציצה כדאמרי רבנן התם, אבל לר' יוסי דחשיב חפירה כמחוסר מעשה, אפשר דאינו כשר.

כב. עציץ של אחד זורעים של אחר, מכר וכו'.

כ' המאירי, בין שהעציץ נקוב בין שאינו נקוב, ומכר בעל העציץ את העציץ לבעל הזרעים, כיון שמשך קנה, שלענין זה אף עציץ נקוב דנין אותו כמטלטלין, הואיל ומ"מ בר משיכה הוא. מכר בעל הזרעים את הזרעים לבעל העציץ, לא קנה עד שיחזיק בזרעים, כגון שינכש או יעדור בהם, שהזרעים מחוברים הם בין בנקוב בין בשאינו נקוב.

כב. טבל וחולין מעורבין זה בזה.

ופירש"י דנפק"מ שאין מעשרין מטבל ודאי עליו, ולא ממנו על טבל ודאי, וכ"כ הרשב"א, ומסיים בה, אלא מיניה וביה. וז"ל המאירי, כל שאמרו טבל וחולין מעורבין, אין מעשרין מטבל ודאי עליו ולא ממנו על טבל ודאי, וכן אין יכול להפריש מהם סאה אם יש שם עשרה סאין, שהרי הכל

מעורב, ונמצא באותה סאה חצי סאה של פטור, וכיצד הוא עושה, מפריש עליו ממקום אחר כנגד חציו שהחויב עליו, ואומר חצי סאה זו מעשר על אותם חמש סאין של חויב בכל מקום שהם, [ומשמע דמיניה וביה אינו יכול להפריש כן, ליטול סאה ולומר חצי סאה של חויב שיש כאן תהא מעשר על מחצה חויב שבשאר הפירות. ואולי הטעם, דאע"ג דנקטינן שהפירות בכללן מחצה חויב ומחצה פטור, מ"מ אפשר שבפרי זה מרובה חלק החויב מבשאר פירות או איפכא. ומ"מ אם יעשה כל העשרה סאין שיש כאן מעשר על חמשים סאין טבל ודאי ממקום אחר [לפי חשבון מחצה חויב דהכא], לכאן שפיר דמי. ויל"ע].

כב. דיפתרא וכו' וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט.

כ' הפנ"י, ודקדק הרא"ש [סי' כ"ד] מכאן, דהלכה כר' אלעזר לקמן בשמעתין דבשאר שטרות כו"ע מודו דפסול על דבר שיכול להזדייף, דאל"כ היה לנו להחמיר לענין שבת בשיעור קטן כדי לכתוב שטר. ולענ"ד יש לתמוה, דהא הרא"ש גופיה כ' דבשטר הקנאה מיהו כשר, וא"כ אף לשיטתו קשה שיש להחמיר בשיעור קטן כדי לכתוב שדי מכורה לך, אלא על כרחך משום דקיי"ל לענין שבת אזלינן בתר שכיח אף לקולא, וא"כ מה"ט גופא בעינן בדיפתרא שיעור גדול כדי לכתוב הגט, משא"כ שיעורא דכדי לכתוב השטר לא שכיח כיון שיכול לזייף, נהי דכשר בדיעבד, מ"מ לוח גופא או מוכר גופא לא שביק, שמא לימים הרבה ישכחו עדי מסירה את הדבר והלה יזייף מה שירצה, משא"כ בגיטין לא שייך לומר כן כדאיתא בסמוך.

ובקצוה"ח [סי' מ"ב סוף סק"א] כ' דלק"מ, דכי היכי דאמרינן [אהא דא"ר אלעזר לא הכשיר ר"א אלא בגיטין] דשטרי מקנה נכלל בגיטין, כמש"כ תוס' [לקמן כב: בד"ה אבל], דגיטין ודדמי ליה שטרי מקנה קאמרו, אבל שטרי ראיה לא, ה"ה בזה שאמרו דיפתרא כדי לכתוב עליו את הגט, היינו גט ודדמי ליה שטרי מקנה, אלא הוכחת הרא"ש מדלא אמר סתמא דיפתרא כדי לכתוב עליו שטרות, משמע דבעי לאפוקי עכ"פ שטרי ראיה.

כב. כב: מאן חכמים ר' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרת.

כ' המרדכי [סי' שנ"ג, והו"ד בהגה"א סי' כ"ד], אין לתמוה איך מכשיר ר"א דבר שיכול להזדייף, והא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול, [א"ה, לטעמא שפירש"י [י: בד"ה מודה] דפסול במזויף מתוכו דילמא אתי למימסריה באפיהו ומיסמך עליהו, לכאן לא קשיא, אבל קושייתו לטעמא שכ' תוס' [ד. בד"ה מודה], דילמא אתי למיסמך אעדי חתימה בלא שיבואו עדי מסירה לפנינו], דהא מודה נמי היכא דלא אתי למיסמך עליהו כגון בשמות מובהקין דכשר, ה"ב כשר. ולפ"ז הרחיק שני שיטין מן הכתב פסול לר"א בעדי מסירה, דהוי מזויף מתוכו, ודלא כהרמב"ם דמכשיר וכו' כמו בדבר שיכול להזדייף.

כב. ברש"י ד"ה עד שיחזיק, ובדלא יהיב מעות קמיירי וכו'.

כ' בהגהות טל תורה למהר"ם אריק, לכאן משכח"ל באתרא דנהגי בשטרא דוקא. ונראה מזה דדוקא קרקע ממש איכא אתרי דנהוג בשטרא, אבל מחובר לקרקע כמו הכא עציץ, לענין זה הוי כמטלטלין דלאו בני שטרא כלל, ומזה ראיה למה שכתבתי במנחת פתים לחו"מ [סי' קצ"ג], דמחובר לקרקע ועומד ליתלש בכל ענין קנה בכסף.

כב. בתוד"ה עציץ. ה"ה דהוה מצי לאשמועי וכו', אלא לרבותא נקט הכי וכו'.

וכ' ע"ז הר"ן, תמיהני דהך רבותא נמי שפיר משתמעא בעציץ זורעים של אחד, דלימא דעציץ קנה במשיכה זורעים לא קנה עד שיחזיק בהם, ואע"פ שהם בתוך העציץ שלו שקנאו במשיכה. [ועיין בהגהות תפארת שמואל שכ' בדעת תוס', דבכה"ג שהיה כבר העציץ שלו הוי רבותא טפי דלא קנה הזרעים במשיכה, יותר מהיכא שעושה עתה משיכה לקנות העציץ. יעו"ש]. ואפשר דבכה"ג אפי' עציץ לא קנה, דכיון דבבת אחת מוכר לו עציץ זורעים ולא קנה זרעים, אף קנית העציץ לא נגמרה, דהא קיי"ל [ב"ב פו:] דכור בשלשים אני מוכר לך, יכול לחזור אפי' בסאה אחרונה, ואע"פ שדמי כל סאה ידועים לפי חשבון הכור, וכ"ש הכא שאין דמי העציץ ידועים.

ועיין בפנ"י שכ', דאפשר דכוונת תוס' כשפסק דמים על העציץ בפני עצמו, דבכה"ג לא דמי לכור בשלשים דיכול לחזור אפי' בסאה אחרונה, היינו משום דאמרו בפירוש כור בשלשים, ומקח אחד הוא, משא"כ הכא דפסק דמים לכל אחד בפנ"ע, שני קנינים הם, וכ"ש כיון שזה קנין קרקע וזה קנין מטלטלין. וכ' עוד, תו יש להסתפק ולומר, דהא דלא אשמועינן בשניהם של אחד, משום דלא פסיקא מילתא, שאם מכר העציץ ושייר הזרעים לעצמו ומשך הלה את העציץ, אפשר דלא קנה, לא מבעיא למ"ד דמשיכה לא מהני בכלים של מוכר, אלא אפי' למ"ד דמהני, אפשר דמודה הכא דלא מהני, כיון דהזרעים צריכים לעציץ ומיקרי קרקע, א"כ הו"ל משיכה בקרקע של מוכר, דכל מקום שהעציץ הוא אכתי ברשות המוכר קאי דהוי הזרעים דמוקרו רשות המוכר. וגם בזה צ"ע.

כב. בתוד"ה בתר נקבו. למ"ד בהעור והרוטב וכו', ה"ה אם עציץ בחול ונופו נוטה לארץ וכו'.

בתוס' הרא"ש הביא דבריהם, וכ' ע"ז, ונראה לי דלא דמי, דהתם במה שבתוך העציץ אין לו ניקה כלל, הלכך ניקת הנוף חשיבה ניקה, אבל הכא שמה שבתוך העציץ יש לו ניקה מן הארץ, בטלה ניקת הנוף לגבי השורש, אבל אם זרע בעציץ שאינו נקוב ונופו נוטה חוץ לעציץ, חייב במעשר כהיה דהתם.

כב. בתוד"ה ובדאשרוש. ותימה דלא מייתי הכא מערלה.

הרמב"ן הקשה כן למסקנא דבין לר"מ ובין לר' יהודה עיקר היניקה מעיקרו ולא מנופו [לפי מה שפירש לעיל מיינה], ותיירז"ל, ואיכא למימר לעולם עיקר ניקה מעיקרו הוא, וגבי מעשר משום ניקה הוא, והתם אפי' גבי ערלה טעמא אחרונה הוא, משום דכיון שהוא יוצא במקום שאינו חייב בערלה שהוא עיקר השורש של אילן ישן, פטור הוא, דלאו נטיעה דחויב הוא, אע"פ שיונק ממקום אחר.

כב. בתוד"ה מאן חכמים. אבל מה שפ"י בקונטרס וכו', וא"א לומר כן, דלר"מ בעינן שיהא מוכח מתוכו.

וכ"כ הרשב"א, ומסיק וז"ל, ומיהו אפשר שרש"י ז"ל דעתו בזה כדעת ר"ת ז"ל שאמר שאף לר"מ לא בעינן מוכח מתוך הגט, כמו שאני עתיד לכתוב וכו'. אבל ר"י ז"ל סבור כסברא הראשונה שכתבתי.

כב: בתוד"ה אבל בשטרות. ונראה לר"י דטעמא משום דגזיה"כ הוא וכו' דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים.

וז"ל הר"ן, לפיכך פיר"י ז"ל וכו', בשטר שיכול להזדייף, אע"פ שאם יבואו ויעידו שלא נשתנה בו כלום היה ראוי לסמוך על עדותו, אעפ"כ אין הדבר מצוי שיזכרו לזמן מרובה שלא נשתנה בו כלום, ונמצא שאינו ראוי לעמוד ימים רבים. או שמא כתב שהוא יכול להזדייף, אינו ראוי לעמוד ימים רבים, שמעצמו הוא נמוחק. [וכ"כ הריטב"א].

כב: הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חרש שוטה וקטן.

כ' הפנ"י, יש להקשות היאך מכשרין בכתב קטן, דהא בעינן "וכתב" שהגט יהא משל הבעל, וכיון דקיי"ל [סוכה מו:] קטן קנוי קני אקנויי לא מקני, א"כ לא הוי כתיבה משל הבעל. וכ' החת"ס, פירוש כוונתו, אפי' נותן הבעל נייר ודיו וקולמוס, מ"מ אומן קונה בשבח כלי, והקטן קונה ולא מקנה. [ויל"ע, אי שייך בחרש ושוטה ג"כ הא דקונה בשבח כלי]. והנה כבר כתבתי לעיל שאין כאן שבח כלי, אדרבא מקלקל הנייר, ששוב אינו ראוי לשום דבר אלא לצור ע"פ צלוחית, כי אם לאיש זה ולאשה זו, ולזו [אולי צ"ל ולא] קנה הקטן בשבח כלי, אע"ג דמ"מ צריך לשלם לו שכרו כמי ששוכר פועל לשובור חביות ולסתור בנין, מ"מ שבח כלי אין כאן.

אך מ"מ יש מקום לקושית הפנ"י למאן דמוקי מתני' בטופס לחוד והתורף כותב גדול, א"כ בכתיבת הטופס אין כאן קלקול שהרי ראוי לכל אדם, וקנה הקטן בשבח הטופס, וא"כ כשנותן הגט לאשתו אין הטופס שלו, ופשיטא שצריך שיהיה גם הטופס של הבעל. וצ"ע לכאן. [ואין להקשות דאף כשכתב הקטן כל הגט יקנה מיהת בשבח הטופס, ז"א, דאזלינן בתר גמר

מלאכתו, וכשגמר כתיבתו אין כאן שבח כלי אלא קלקול וכנ"ל, ותו, דהא התורף הוא תחילת הגט כמבואר ריש פרקין וברש"י ד"ה שיטה אחת].

על כן נלפע"ד אע"פ שהתירו טופס שלא לשמה משום תקנה [כדלקמן כו.], היינו טופס שנכתב סתם, אבל אם נכתב לשם רחל לא התירו לנתקו לשם לאה, דבזה ליכא תקנה, והשתא כיון שהקטן כותב הטופס לשם זה המגרש, שוב אינו שוה כלום [דמדברנן פסול לאחרניי וכנ"ל], אע"ג דקטן אין לו מחשבה, מ"מ מחשבה עם מעשה יש לו להחמיר וכו'.

כב: האשה כותבת את גיטה.

כ' החת"ס וז"ל, כ' הר"ן ואח"כ מקנה הגט לבעל. ולא הוה הפסק בין כתיבה לנתינה, משום דלא חסר מעשה בגופו של גט, ולא הוה דומיא דוכתב שהוא שינוי מעשה בגופו, וכ' הבית מאיר שמצא בספר כת"י מהגאון מו"ה יצחק הורוויץ זצ"ל וכו' דקשיא ליה מחולין [פד]. ושפך וכיסה, יצא זה שמחוסר פדיה, והרי פדיון אינו מעשה בגופו של דם אלא כמו קנין בעלמא, ומה לי שמקנה לו הגט או שפודה הקדשים בגופו, ואפ"ה הוה הפסק בין שפיכה לכיסוי וכו' ולפענ"ד לק"מ, דבתמורה [ג]: א"ר יוחנן לתנא לא תיתני מימר [בלאזין שאין בהם מעשה], משום דבדיבורו אתעביד מעשה, ופירש"י שנעשה מחולין קדשים, עכ"ל, פירוש והוה דומה ללאו דחסימה, דמעשה רב כזה ושינוי גדול בגוף הבהמה, הוה מעשה כמו חוסם שור בדישו, וא"כ פדיון שנעשה מקדשים חולין הוה מעשה רב ושינוי גדול בגוף הבהמה, משא"כ הקנין שמקנית האשה לבעלה את הגט, אין בו שום מעשה בגופו של גט.

כב: בתוד"ה והא. ולהכי נמי בפ' מצות חליצה ממעט מחליצה וכו', אבל מטעם דלאו בני כוונה ניהו לא פסיל להו וכו'.

עיי' בהגרע"א ע"ד תוס' בחולין [יב: ד"ה מאן תנא, והו"ד בליקוט כאן] שכ', דמסוגיא דיבמות לא קשה אסוגיין, די"ל דגדול עומד על גביו יש בו שתי מעלות, או דמלמדו ומזהירו שהוא עושה לשמה, או שהוא עושה על דעת העומד על גבו ומנהי כוונתו דיהיה לשמה, וא"כ י"ל דבחרש וקטן מהני (ללמדו) [ללמדו] שיהו מכוונין לשמה, אבל בשוטה אין בו דעת כלל, ובגיטין מהני משום כוונת העומד על גביו דזה משוי לה לשמה, משו"ה מהני גם בשוטה, וזה שייך רק בגט דשייך בו שליחות וגם העומד על גביו ראוי לכתיבה, משו"ה מהניא כוונתו, אבל בחליצה דלא שייך כלל שליחות ובעינן כוונת החולץ, וזה לא שייך בשוטה, משו"ה שוטה פסול, אבל למאי דמשמע בשמעתין [דחולין] דגם בשחיטה בעינן עומד על גביו אבל לא באחרים רואים אותו, דבעינן דוקא מלמדו ומזהירו, אף דשחיטה אפשר ע"י שליח, מ"מ לא מהני כוונתו ובעינן כוונת השוחט, וממילא בגט ג"כ, ועל כרחין גם בשוטה מהני שיהא מזהירו שהוא יכתוב לשמה, ושפיר קשה מחליצה.

ובעיקר קושייתם, הפנ"י כ' לחלק בין חליצה לגט, עפ"ד הירושלמי [הו"ד בתוס' דחולין יב: בד"ה ותבעי] דדוקא בכתיבת הגט הוה מחשבת הקטן מחשבה גרועה ולא הוה כמעשה, משום שזה כותב וזה מגרש, אבל היכא שגוף המעשה מתייחס להקטן הוה כמעשה גמור, וה"נ בחליצה שהחליצה עצמה מתייחסת להקטן, ועל כרחין צ"ל כן להנך אמוראי דמוקי למתני' בששייר מקום התורף, ומשמע מלשון התוס' דאליבייהו עומד על גביו לא מהני, ואמאי לא מהני באמת בחרש וקטן מק"ו מחליצה [דהא בשוטה פסול בחליצה אפי' עומד על גביו וכשר בגט כמש"כ תוס'], אלא מטעמא דהירושלמי דחליצה עדיף מוגט דהו"ל כמעשה [דגוף החליצה מתייחס להקטן], ובשוטה לא שייך האי טעמא, דאין לו מעשה כלל, אבל בגט שזה כותב וזה מגרש פסול אפי' בחרש וקטן, דגדול עומד על גביו לאו מילתא היא לדידהו.

ועיי' בריטב"א שהקשה איפכא מתוס' וז"ל, ואי קשיא לך, ומאי שנא הכא דבעינן כונה [וסגי] בגדול עומד על גביו, ואילו התם ביבמות אמרינן דחש"ו אין חולצין אע"פ שגדול עומד על גביו. ואיכא למימר דהתם שאני דבעינן כונה לדעת עצמן שיהא להם כונה בחליצתן ע"מ לפטור, ומשו"ה לא סגי בגדול עומד על גביו, אבל הכא דלא צריכי כונה אחרת אלא שיכתבו לדעתם, סגי בגדול עומד על גביו.

כב: בתוד"ה והא. והא דאמרינן לקמן צריך שיאמר לסופר וכו', לאו משום שליחות, אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשיב לשמה וכו'.

וז"ל הרמב"ן, משום שאינו לשמה עד שיאמר הוא להם כתובו שאני רוצה לגרשה, אבל אם כתבו בעצמן, אין זו כתיבה לשם גירושין כלל, שהרי אינן יודעים אם יגרש לה. ולשון הרשב"א, שאם יכתבו בלא צוואת הבעל, לא יתנו כ"כ לב לכתוב לשמה ויכתבו סתם, וקיי"ל דסתמו כשלא לשמו.

כב: בתוד"ה והא. וי"ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן וכו', אבל קשה וכו' ותיפוק ליה דלאו בני כריתות ניהו.

כ' בהגהות תפארת שמואל, לא ידעתי מאי קשיא להו, דהא גבי עכו"ם ג"כ יכול לומר דחשיבי בני כריתות כשיתגייר. [ואין לומר דגירות תליא בב"ד ומי יימר דמזדקקו להו תלתא כדאמר' בקידושין [סב:], דה"נ מי יימר דישתפה השוטה]. וז"ל המהר"ם שי"ף, אין לומר הואיל ואם נתגייר, דגירות מלתא אחריתי היא ונעשה יהודי.

כג. עכו"ם לדעתיה דנפשיה עביד.

ואף בנכרי קטן, שלא חילקו חכמים, מאירי. וכ' הרע"ב במתני', אבל נכרי ועבד, אפי' גדול עומד על גביו לכתחילה לא יכתוב גט מפני שהם בני דעת ואדעתא דנפשיהו עבדי. וכ' ע"ז הגרע"א, לא הבנתי בעבד דהוא ישראל מעליא אלא דלאו בר גיטין וקידושין הוא, מה שייך ביה אדעתא דנפשיה עביד. אף שהרמב"ם סובר ג"כ בעבד, אך מטעם שאינו בן כריתות.

ובתפארת ירושלים ביאר כוונת הרע"ב, כיון דהעבד אינו בתורת גיטין, היינו דבישראל הגט הוא הכורת בינו לבינה, אבל עבד אם אינו רוצה לדור עם שפחתו, אינו צריך לגט שיהיה כורת, רק צריכה לראיה שאין רצונו בה עוד, ומשו"ה אם העבד כותב גט בשביל ישראל, כותב אדעתא דנפשיה, כשם שכותב לעצמו רק לראיה כך הוא כותב גם בשביל ישראל. וכ"כ הגר"א גוטמכר מתחילה, ושוב כ' שהוא דוחק, ומסיק, דמהא דכ' הרמב"ם [בפ"ג הט"ז] דעבד פוסל לפי שהוא כעכו"ם לכל דבריו, ולמה ליה להרמב"ם הוספה זו אחרי שכתב כבר [בהל' ט"ו] מפני שאינו בתורת גיטין, אך הכונה, הלכך הוה כעכו"ם לכל דבריו שגם לא ציית, וגם הרמב"ם סובר כתוס' דכיון דלא בעי שליחות בכתיבה, גם בני כריתות לא בעי, אלא משום דלא ציית, אך בעבד לא היה יכול לומר כפשוטו דלא ציית, דמי יבין מדוע לא ציית, לכן הוצרך הרמב"ם לפרש משום דלאו בני כריתות הוא, ומטעם זה הוה כנכרי לכל דבר שגם לא ציית. [יעו"ש עוד].

והרמב"ן הביא דברי הרמב"ם, וכ' ע"ז, ואינן דברים מחוורין, אבל בעבד נראה לדעתי שהוא כשר בין בטופס בין בתורף, ואע"פ שאינו בתורת גיטין וקידושין אינו פסול לענין כתיבה, שהרי אפי' נכרי הכשירו אלמלי היה עושה לשמה, ועבד לאו לדעתא דנפשיה עביד, דהא שייך במצוות והוה ליה כאשה.

כג. והוא ששייר מקום התורף.

כ' בתוס' הרא"ש, תימה אמאי לא גזרינן טופס אטו תורף כדגזרינן במחובר [לעיל כא:], ותיירך הריב"ם דה"נ גזרינן, והכל כשרין היינו בדיעבד כדאמרינן בריש חולין איכא "הכל" לכתחילה ואיכא "הכל" דיעבד. א"נ חש"ו אין להם דעת לכתוב אם לא שיאמר לו פקח לכתוב, וליכא למיגזר אלא היכא שהסופר בעצמו כותב משום דטריד, אבל כשאדם מצוה לאחר לכתוב לא טריד וליכא למיגזר. כן נ"ל. וז"ל הרמב"ן, וא"ת נגזור טופס אטו תורף כדגזרינן לקמן [כו.]. לא קשיא, דהתם גבי כותב טופסי גיטין הסופרים עשויין לכתוב הכל משום רווח ביתא, אבל חש"ו מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן שמא יכתוב תורף, שאפי' טופס אינן יודעין ואינן מצויין לכתוב.

כג. אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח וכו' שפוי ונשתטה וחזר ונשתטה וכו' כשר.

כ' בקוב"ש [אות ט"ו], מכאן נראה דהא דקיי"ל חש"ו לאו בני שליחות ניהו, היינו שאין יכולים להעשות שלוחים, אבל יכולים להיות שלוחים,

ואם נעשה שליח כשהיה פקח וחזר ונשתטה, לא אמרינן כיון דשוטה לאו בר שליחות הוא תתבטל השליחות כאילו מת, וכשיתפקח אח"כ, יצטרך להתמנות מחדש, אלא עודנה השליחות עליו אפי' כשהוא שוטה.

כג. אבל פקח ונתחרש חזר ונתפקח וכו' כשר.

כ' המהר"ם ש"ף, לא קתני ישראל ונעשה עכו"ם [לכא' כוונתו שהמיר לעכו"ם] וחזר ונעשה ישראל, דאפי' נעשה עכו"ם עצמו קודם שקיבל, כשר לשליח, דהא ישנו בתורת גיטין וקדושין, שהוא עצמו מגרש. ולפ"ז צ"ל שישנו בכלל מה אתם בני ברית וכו', ונעשה עכו"ם יכול לעשות שליח לפ"ז. ועיין בחת"ס שהביא כן בשם אבן העזר [באו"ח סי' קפ"ט], והוא דחה ראייתו, משום דלא מיתני ליה בזה הכלל תחלתו וסופו בדעת, דלא שייך במומר, ואי הוה תני תחלתו וסופו בכשרות, לא הוה ידעינן הא דסומא כשר בארץ ישראל.

וז"ל המאירי לקמן, [אהא דא"ר אשי דיקא נמי דקתני זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת, ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות], יש שואלין מ"מ הו"ל למיתני כל שתחלתו וסופו בכשרות משום נכרי, דהא לאו משום דעתא אתינן עליה, עד שמוכיחים מכאן דבנכרי לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות, וישראל שנשתמד אע"פ שלא עשה תשובה כשר, הואיל וקיבל העדות בעודו ישראל.

והדברים זרים ואין ראוי לקבלם, וודאי לא תלוי הדבר בדעת אלא משום סומא על הדרך שביארנו [והו"ד לקמן], אבל ודאי משומד אינו בן ברית ואינו לא בעדות ולא בשליחות כלל, וכן כתובה גדולי הדורות, והם דברים שאין בהם ספק.

כג. בשלמא חרש שוטה וקטן דלא בני דיעה ניהו.

כ' הרמב"ן, הקשה ר"ת ז"ל בספר הישר, וקטן מי אינו נעשה שליח, והתנן לקמן [סה]. קטנה שאמרה התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה, הא הגיע גט לידה מגורשת, ומוקמינן לה במס' קידושין [מד:]: בשיש לה אב, ותו אמרינן במס' קידושין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט שמה נתרצה האב, אלמא נעשית שליח לאביה. וזו שהקשה מגיטין אינה כלום, שהקטנה מתגרשת היא בעצמה אפי' עומד האב וצווח, שהרי יש לה יד לזכות לעצמה, וכי זכי ליה רחמנא לאב, יד יתירא זכי ליה, אבל לא להפסיד כחה. וזו שאמרו חוששין שמה נתרצה האב, תירץ הרב ז"ל משום דהו"ל כתיב מנה לפלוני ואקדש אני לך, הכא נמי תן מנה לפלוני ותתקדש לך הוא.

וכ' ע"ז המאירי, טעם זה אינו מספיק אלא למקדש בכסף, אבל לטור וביאה לא. ומתוך כך תירצו גדולי הדורות דבהנהו שליחותא דידה על כרחא הוא נעשה, שמאחר שאביה מקדשה בעל כרחה, כל שהוא כן אין כאן שליחות אלא הכרח גמור, אבל זו שבמשנתנו שהקטן אינו נעשה שליח אלא מדעתו, דעת קטן אינו כלום, ולפיכך פסול להבאת הגט.

כג. בשלמא חרש שוטה וקטן לאו בני דיעה ניהו.

כ' החת"ס, הר"ש ריש מס' תרומות מייתי ירושלמי דממעט חרש ושוטה מתרומה דכתיב אשר ידבנו לבו והני לאו בני לב ניהו, ובהו ממועט נמי קטן, [אלא למ"ד מופלא הסמוך לאיש דאורייתא, איצטרך "איש" למעוטי קטן מתרומה אפי' הגיע להפלאה], וממילא אינו ראוי לשליחות, דבעינן "גם", דומיא ד"אתם", וא"ש לשון הש"ס לאו בני דיעה ניהו, אבל מש"כ רש"י מ"איש שה", לשון זה צ"ע מנלן למעט חרש ושוטה מזה, ואיך יוצדק לשון הש"ס לאו בני דיעה ניהו. ועיין בקוב"ש כאן [אות ט"ז] שר"ל מתחילה דמשמעו ד"איש" הוא גדול וכן דעת, ואימעטו כולהו, ומסיק דאינו כן, ד"איש" לא משמע אלא למעוטי קטן בלבד, [כדאשכחן בחליצה וביבום, יעו"ש], אלא היכא דמציינן למימר דפסול קטן דקאמר קרא הוא משום שאינו בן דעת, ילפי' מיניה חרש ושוטה במה מציינו, [משא"כ בחליצה ויבום דא"צ דעת, דעל כרחך פסולו משום קטנותו ולא משום חסרון דעתו, לא נוכל ללמוד ממנו חרש ושוטה].

כג. עובד כוכבים נמי דלאו בר היתרא הוא.

כ' הרשב"א, מפירש"י נראה שהוא גורס לאו בני תורה הוא, ופירוש שאינו בתורת גיטין וקידושין, ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי עביד שליחות לאחרני. ויש תימה, דא"כ הו"ל לאו בני כריתה ניהו, כלשון המורגל בכל מקומות כזה, ועוד דא"כ הו"ל לאקשוויי הכא כקושיין דלקמן בסמוך, גבי הא דא"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין, מתקיף לה ר"א וכו' הא במילתא דאיתיה כשר, והא נכרי דאיתנייהו בתרומה דנפשייהו ואין תורמין בשל ישראל, ה"נ ליקשי הכי. ונראה לפרש לאו בן תורה, ואינו בן שליחות, דמה אתם בני תורה אף שלוחכם בני תורה, וא"כ לספרים דגרסי לאו בני היתירא, כלומר אינם בני היתר אשה מבעלה ע"י שליחותם, לפי שאינן בתורת שליחות.

כג. הכא בחו"ל עסקינן, דבעי למימר בפ"נ ובפ"נ ולא מצי למימר.

כ' הרמב"ן, איכא דקשיא ליה, והא מצי שמע קול קולמוסא וקול מגילתא, דומיא דהוא בבית וסופר בעליה [לעיל ו]. ולא קושיא, דשאני התם כיון ששמע קול סופרים כותבים ומתקנים ואח"כ מסרו הגט לידו, ודאי האי הוא, אבל הכא מי יודע מאי מסרו ליה אי גט אשה אי גט חוב, ומפי אחרים אינו רשאי לומר זה נכתב בפני. א"נ התם מסתפי מיניה סופר ולא משקר, אבל הכא דילמא גט חוב תיקן מתחילה. והרא"ש בפ"ק [סי' ג'] כ' אהא דקן קולמוסא, והוא שראה הקלף אחר שתקנוהו, ואחר שנכתב מכירו בטביעות עין, הלכך אין להכשיר סומא ע"י קן קולמוסא וקן מגילתא. אבל התוס' כ' שאין להכשיר סומא ע"י קן קולמוסא משום דנראה שקרן אם יאמר בפני נחתם, ואם יאמר שמעתי קן קולמוסא אינו מועיל, דבעינן שיאמר בלשון שתקנו חכמים.

והגרע"א בתוספותיו הקשה, דלכא' קן קולמוסא מהני דיכול לומר בפני נכתב, דהוא משום לשמה או משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא, אבל לענין בפני נחתם דצריך משום קיום, [ואף לרבה, הא מסקינן דרבה אית ליה דרבא], לכא' לא שייך לומר דקן קולמוסא מקרי קיום, א"כ י"ל דסומא פסול משום דאינו יכול לומר בפני נחתם. וז"ל הריטב"א, ואע"ג דאמרינן לעיל בשמע קן קולמוסא וקן מגילתא סגי, דהיינו באדם שיכול לראות מסתפי סופר מיניה דילמא חזא ליה, אבל בסומא דלא אפשר דחזי ליה, לא מסתפי מיניה, ועוד דסומא לא ידע או שמע קול סופר זה או אחר, ועוד, דכי אמרינן דסגי לן בהכי היינו בכתביה, אבל בחתימה דהויא משום קיום לא.

כג. בתוד"ה הוא הדין. והא דאמרינן ביש נוחלין וכו', שאני הכא דגבי גט אפי' אשה נאמנת.

וז"ל הרמב"ן, והרב אב"ד ז"ל כ' דמשום עיגונא אקילו רבנן הכי. ואינו מחוור, היכי פשיטא ליה לאביי הא טעמא. ואפשר דבשאר עדיות פסול משום דלא מצי מכוון, לא בארעא מדת מצרנהא, ולא בגלימא מידת ארכה ורחבה, ולא בנסכא מדת משקלותיו, וא"נ תימא מצי מכוון, גזור רבנן, אבל גט אשה דאכתוב קמיה ואימסיר לידה כשהוא פתוח, אע"פ שנסתמא יכול הוא לומר גט זה שבידי בפני נכתב ובפ"נ, ובלבד שלא יצא מתחת ידו, וא"נ בעלמא גזרינן, הכא לא גזרינן, דלא אתי לאיחלופי, וקא פשיט ליה לאביי.

והמאירי כ', נראה דמדאקילו בה להימוניה לשליח לחודיה, לאו עדות גמור הוא, והאמינוהו ג"כ בכך מאחר שראה שנכתב בפניו, ובלבד שלא יצא מתחת ידו. ויש מתרצין שאף בשאר עדיות לא נפסל אלא משום דלא מצי מכוון בארעא מדת מצרנהא וכו', אבל דבר שא"צ לראותו, כגון בפני הלוקה פלוני לפלוני מנה או בפני חבל פלוני את פלוני, אינו צריך לחזרת פתוח, ונמצא הדין שוה בגט ובשאר עדיות.

כג: א"ר אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה.

כ' הריטב"א, וא"ת ולר' יוחנן מאי נעביד מדיוקא דר' אמי דמדקא פסיל לעכו"ם מכלל דעבד כשר [ועיין בתוד"ה אין]. וי"ל דאמר לך ר' יוחנן דהתם הוא לגבי הבאתו, אבל לקבלה כיון דליתיה לענין גיטין וקידושין לא. וא"ת ור' אמי היכי דייק דעבד כשר לענין קבלה. ואיכא למימר דטעמא דרבי

כג: בתוד"ה אין העבד. וא"ת ומתני' ליתני עבד וכ"ש עכו"ם וכו', ואור"ת וכו'.

והחת"ס הביא בשם רבו בהפלאה [קונטרס אחרון להמקנה סי' ל"ה ס"ו] דע"י עבדו של עצמו יכול לשלוח גט, דיד עבד כיד רבו ממש. ובשם ס' בני אהובה כ' לתרץ, משום דכל דיני דמתני' שחרור שווה לגט, משא"כ עבד לגט אינו שליח ולשחרורו הוא שליח. ומסיק החת"ס, ואולי נאמר אן דבנכרי כלול מומר, משא"כ בעבד, אין מומר בכלל.

וז"ל התוס' ר"ד, [בד"ה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין], ומתני' דקתני נכרי, לאו למעוטי עבד, דעבד ונכרי לענין גיטין וקידושין שוין הן. וראיתי כתוב במקצת ספרים, עבד בעלמא דלאו דידיה ולא דידיה, [ולכא' כוונתם ג"כ לישיב הא דלא תנן עבד, משום דלא פסיקא ליה]. ולכא' נ"ל דהיא גירסא יפה, דדוקא עבד דעלמא לא חזי למיהוי שליח לא לקבלה ולא להולכה, אבל עבד דאשה הוא שליח לקבלה, דיד עבד כיד אשה דמיא, וכשקבלו העבד כאילו קבלתו האשה, ועבד דאיש נמי הוא שליח להולכה, דידו כיד רבו דמי, וכשנותנו לאשה כאילו רבו נתנו לה. אבל לאו מילתא היא, דאע"ג דאמרין יד עבד כיד רבו דמיא, לא שיהא שלוחו, אלא כחצירו דומה, ואילו שם הבעל הגט בחצירו ואמר לאשה שליח גיטין מחצירי, כלום היא מגורשת, גם מיד עבדו נמי אינה מגורשת, ועבד דאשה כחצרה דמי, וקיי"ל חצר מהלכת לא קנה, אך אם היה כפות ואשה עומדת בצדו וכו', אבל שתאמר לו האשה קבל לי גיטי מבעלי בלא כפות ובלא שתעמוד בצדו בתורת שליח, אינה מגורשת, אלא גירסא משובשת היא.

כג: בתוד"ה ונעשה. תימה לר"י, היתה עוברת היאך זכתה לו וכו' כיון דידיה היא כיד רבה וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, אבל המשחרר חצי עבדו וכו', י"ל ע"י אחר, ועוד, דמשחררו להיות עובד היום לעצמו ולמחר לרבו, [כדלקמן מא.], מיהו שם משמע מלישנא דמתני' דמתחילה עובד את רבו, ויל"ע, והשתא היום יש לו יד דמשחרר לגמרי. וז"ל תוס' הרא"ש, ובירושלמי פריך כה"ג גבי משחרר חצי עבדו, ומשני כשזיכה לו ע"י אחר, וכן נמי יש לפרש הכא, דכיון דעובר ירך אמו הוא זכתה לו בשחרור ע"י אחר כאילו היה משחרר אחד מאבריה.

והרמב"ן כ' וז"ל, פירוש וגיטה ואתו אבר (שוין) [באין] כאחד, ואע"פ שהמזכה לעבד בעלמא לא קנה, הכא קניא ליה, אע"פ שאינה יוצאה מרשות האדון, וקיי"ל דעבד קונה עצמו בשטר ע"י עצמו משום דגיטו וידו באין כאחד, [כיון] דאמר רבי המשחרר חצי עבדו קנה, גיטו וחציו נמי באין כאחד. ועיין בחת"ס שכ', הוקשה לרבותינו בעלי התוס' דזה אינו דומה לחצי עבד וחצי בן חורין, דגיטו וחציו ידו באין כאחת, אבל הכא אלו שחרר רגלו והניח גט על ידו מי משתחרר, והלא ידו כולו לרב. ואמנם בחידושי למס' חולין ביארת, דכח העובר מתפשט בכל אבר ואבר הדומה לו ויונק ממנו וכו'. א"כ בכח יד השפחה יש בה כח יד עובר המשחרר, וגיטו וידו באין כאחד.

כג: א"ל אביי אדרבה וכו' בחוצה לארץ דאי אתי בעל מערער לא משגחין ביה, מהימנא.

כ' הריטב"א, [וכ"כ הרשב"א בקיצור], וא"ת אמאי לא חיישינן דאיהי להוציא מבעלה איכוונה, [שלא תהיה צרה שלה, א"כ שפיר נוגעת בעדות לדחותה מלהיות צרה. מהר"ם ש"ף]. וי"ל דאיהי לא חשידא דמשקרא אלא כדי לקלקלה, ומשום דסני לה, אבל להוציא לחוד לא משקרי, שהרי יודעת היא שאם תצא זו יקח אחרת, וגם היא אע"פ שמוציאה מתחת בעלה אינה מקולקלת, וכיון שאינה מקולקלת לא משקרא, דאיהי לקלקולא דוקא איכוונה.

והגרע"א האריך בזה [ולא הביא ד' הראשונים הנ"ל], וכ' דמלשון רש"י ביבמות [ק"ז: ד"ה אמרה מת בעלה] מבואר, דס"ל דלנקמה בעלמא בלי מצוא תועלתה לא חיישינן דמשקרא, רק רצונה בתקנת עצמה לאוסרה על בעלה להפרידה ממנו. אבל מסוגיין הוכיח דהטעם דמחמת השנאה רצונה לנקום נקמתה ממנה, דאי משום תקנת עצמן להפרידה מהבעל,

אמי דאם איתא דעבד פסול לענין קבלה, הוה תני ליה במתני' [הכל כשרים לקבלה חוץ מאלו ועבד, דהא קתני כשרים לכתוב וכשרים להביא ואמאי שייך קבלה, אלא הבאה וקבלה שוין, ש"מ. ל' הרמב"ן], ור' יוחנן דאמר לך דמשו"ה לא תני ליה משום דמתני' לא מיירי אלא בענין הבאה. ומהכא משמע דעבד כשר להוליך את הגט, ודלא כפירוש"י שפ"י בכולה סוגיין שאין חילוק טעם בין הבאה לקבלה, דר' אמי מכשיר עבד בתרויהו ור' יוחנן פוסל, ועיין בר"ן, דעד כאן לא אסר ר' יוחנן אלא במקבל אבל במוליך לא וכו', וכ"כ רבינו נר"ו, וכ"כ הרב בן מייגש ז"ל, אלא שכתב שהרב אלפסי רבו היה פוסל עבד אפי' לענין הבאה.

ועיין ברמב"ן שכ' דהר"י מייגש שאל לעצמו מאי שנא שליח הולכה ומאי שנא שליח קבלה. והרמב"ן כ' לבאר החילוק וז"ל, שליח הולכה אינו אלא כשליח דעלמא, ובשליחות דעלמא איתנהו, אבל שליח קבלה, מכיון שהגיע גט לידו מגורשת, והיא אין לו יד לגירושין הואיל ואינו בתורת גירושין. וכ' בקה"י [סי' י"ח] בביאור דבריו, דבאמת כל מעשה הקנין של גירושין הוא מה שהגט ביד האשה, וכמו כל קנין שטרין ממון שהכל עושה הקונה, [דהא בשאר שטרות כשר טלי שטרך מע"ג קרקע], אלא דבגט דכתיב ונתן, דינא הוא דלא מהני קבלה בעלמא, אלא צריך קבלת גט הנתון לה מבעלה, אבל לא שהנתינה הוא חלק ממעשה הקנין של הגירושין, אלא שהנתינה מכשרת את הקבלה, שע"י הנתינה ממילא הוא אצל האשה קבלת גט הנתון לה, [דוגמא לדבר, הא דלענין נטילת ידים בעינין שבא מכח נתינה, ואין הפירוש שזה האדם השופך הוא המטוהר, שהרי הרמב"ם ז"ל פוסק דאפי' קוף נוטל לידים, וכי הקוף מטוהר, ובדאי המים מטוהרים, אלא שתנאי הוא בהמים שאינם מטוהרים אלא כשבאו מכח נתינה].

ונמצא לפ"ז ששליח לקבלה הוא שליח על עשיית עצם הקנין דגירושין, ומשו"ה כשאינו בתורת גירושין אינו יכול ג"כ להיות שליח לעשות מעשה הקנין דגירושין בשביל האשה, אבל שליח הולכה לא נשתלח לעשות פעולת מעשה הגירושין, רק לעשות הכשר לשתיה אצל האשה מעשה הקנין של גירושין, שמוכרח לזה שיהא בידה דוקא גט הנתון מבעלה, וכיון שיש להעבד תורת שליחות, שפיר הוא כיד הבעל לעשות נתינה, וא"צ בזה שיהא בתורת גיטין, כין שלא הוא בפעולתו עושה גיטין, רק מכשיר את פעולת מעשה הקנין של האשה שתהא אצלה מעשה הקנין כהוגן.

וצריך להוסיף, דדעת הרמב"ן ז"ל דשליח הולכה לא נשתלח אלא לעשות המעשה נתינה, אבל לא לעשות את ההקנאה, דהא פשיטא דהקנאת הבעל פועל בעיקר דין גירושין, שהבעל הוא המגרש ע"י מעשה הקבלה של הגט, אלא צ"ל שהקנאת הבעל איכא מכח הבעל עצמו במקום שהוא שם, שכיון ששלח שליח לגרש כבר הסכים בדעתו שמקנה אותה לעצמה ע"י קבלת הגט מהשליח, ולא הוצרך הדין לשליחות אלא לענין פעולת הנתינה, ולזה א"צ שיהא בתורת גיטין [וכנ"ל].

כג: מתקיף לה ר' אלעזר טעמא במילתא דליתא וכו', מה אתם ישראל וכו'.

כ' הגרע"א, לכא' תמוה איך סבר ר"א דעבד פסול לשליחות, איך יפרנס מתני' דפסחים [פח:]: האומר לעבדו [צא ושחוט עלי הפסח וכו'], ע"כ מוכח משם דעבד דידיה עדיף, דכיד רבו דמי. ואפשר לדחות, דלס"ד דר"א באמת היה מוכח כן, אבל למסקנא לא אמרינן הכי רק בממזון. [וע"ע לקמן בסמוך בשם ההפלאה ובשם התוס' ר"ד].

כג: ברש"י ד"ה שתרמו. דסבר אין קנין לעכו"ם וכו', והקדש העכו"ם הקדש כדילפינן מ"איש איש וכו'.

כ' החת"ס, כוונתו מבואר, תחילה כ' דתבואתו טבל דאין קנין לנכרי להפקיע, ומ"מ עדיין י"ל אין לו תקנה לדבריו, [אולי צ"ל לכריו], כי איננו יכול להפריש, ע"ז כ' רש"י דכיון דנודרים נדרים ונדבות ממילא תרומתו תרומה. ובה נדחו דברי אבן העוזר [או"ח סי' קפ"ט] שרצה להוכיח מריש פ"ב דקידושין דמומר בעל ברית הוא, דאלת"ה לימא לר' שמעון אתם למעוטי מומר דודאי איתיה בתרומה דנפשיה. ולפע"ד איננו, ודאי נהי דתבואתו טבל, אבל אפשר הפרשתו אינו [הפרשה], דהא בקרבנות כתיב "מכם" להוציא את המומר, א"כ אפשר בתרומה נמי.

כתב ופה מוכיח. ורב אשי, כיון דהכא והתם איכא פה, לא משויי הפרישה בין דיבור מעט לדיבור מרובה.

כד. וכי מטית התם הוי שליח לקבלה וקבלי את גיטך.

כ' הרש"ש, לכא' הא ליכא הכא נתינה. וצ"ל הואיל ומתהפכת משליח להולכה לשליח קבלה, הוה כאילו מסר שליח הולכה לשליח קבלה. [וצ"ב]. ובזה א"ש ג"כ קושית הגמ' ע"ז והא לא חזרה שליחות אצל הבעל [לפי רש"י ותוס'], דעל כרחק צ"ל דנסתלק שם שליחות הולכה ממנה עתה לגמרי, דאל"כ ליכא מסירה, משא"כ שליח אחר, אף דנעשה תיכף שליח לאחרים [עיין ל' התוס'], מ"מ שם שליחות הראשון ג"כ לא סר ממנו.

אבל קשה למאי איצטריך לומר הוי שליח לקבלה, היה די שיאמר לה דשם תסתלק ממך שם שליח הולכה ותהיה את לעצמך, ותיהו כמו שמסר השליח הולכה לה לעצמה. ונראה דאה"נ, ולא נקט שליח אלא לצחות בעלמא, לזווג לשליח ראשון. וז"ל הגהות מים חיים להפ"ח, הוי שליח לקבלה, נראה דה"פ, שכוונת הבעל שהאשה תהא מקבלת גיטה מדין שליח קבלה ולא מצד עצמה, והיינו דפרכינן והא לא חזרה שליחות אצל הבעל, אבל אם היא מקבלת הגט מצד עצמה ולא מדין שליחות, שפיר דמי. אלא דקשה לי אמאי לא מוקי לה הש"ס בכה"ג [שמקבלת הגט מצד עצמה], ובהכי לא קשיא ולא מידי. וצ"ע.

כד. והא לא חזרה שליחות אצל הבעל.

עיין פירש"י ותוס'. וז"ל הריטב"א, לומר דגט זה לא בא ליד אשה זו משליחותיה של בעל, דהיא נעשית שלוחו עד דמטיא להתם, ובשעת כניסתה שם נפסק שליחותה דהולכה, ונמצא כשהיא מקבלת הגט מעצמה אין כאן שליח, דכבר כלתה שליחות של בעל, והו"ל כטלי גיטיך מע"ג קרקע. כך פי' רבינו נר"ו בשם מקצת גאונים, ונכון הוא.

והרש"ש כ', אולי יש לפרש, דהא זה פשוט דאינה יכולה לעשות את הבעל גופיה שליח לקבלה, וגדולה מזו אמרו לעיל [כג:]: דעבד אינו יכול לקבל גט לחבירו מיד רבו שלו, וכיון דנעשית שליח הבעל, הוה כמוהו, דשלוחו של אדם כמותו, וזהו שאמר והא לא חזרה שליחות [דקבלה] אצל הבעל, ר"ל שהוא בעצמו אינו יכול להעשות שליח לקבלה, והכא הרי היא כמוהו וכדאמרן. [א"ה, לכא' לא דמי לבעל עצמו שאינו יכול להסתלק מהיותו בעל, אבל הכא אהא גופא דיינינן, שתהיה שליח לקבלה תחת היותה שליח להולכה עד עתה].

כד. דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם, וכי מטית התם אימר קמי ב"ד בפ"נ ובפ"נ וכו'.

כ' הר"ן, וקמ"ל מתני' שאע"פ שאילו רצתה האשה לומר כבר נתגרשתי בגט שבידי, לא היתה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ, אפ"ה כל שהיא אומרת שנעשית שליח, צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ, ולא מיפטר בה בייגו דאי בעיא אמרה נתגרשתי. וכ' ע"ז הפנ"י, לא כתב הטעם, ונ"ל דאע"ג דבכל דוכתא קיי"ל שכל אדם נאמן במיגו, מיהו הכא כך היתה תקנת חכמים שצריכה לומר, כדי שלא תחלוק בשליחות, כיון דלפי דבריה היא נעשית שליח להולכה.

והגרע"א בתוספותיו למתני' ביאר וז"ל, דהא הטעם דבגירשה סתם לא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ, דכיון דגמור ומגרש לא יבא ויערער, וכמש"כ בריש מסכתין בשם הר"ן, ואם באמת יבא ויערער ערעורו ערעור, אלא דלא חיישינן דיערער, וא"כ הכא דלפי דברי עצמה דאמר לה לא תתגרשי עד דמטית לב"ד פלוני, דבזה לא מיגרשה בקבלתו, ליכא ראייה דגמור לגרש, וחיישינן דימלך ויבא לערער, ולגבי ערעורו לא יהיה לה מיגו, והחשש דשמא יערער לא שייך מיגו, דסו"ס כיון דלא נתן לה הגט להתגרש מיד, יש חשש דיערער.

כד. בתוד"ה חצרה. וא"ת ל"ל למינקט משום חצרה וכו', הו"ל משום שליחות עצמה וכו'.

אף במדינת הים תהיה מופרדת מבעל זה לעולם מדין מחזיר גרושתו משנשאת, וא"כ ניחוש לזיופא כדי להפרידה מבעלה, אלא על כרחך דהחשש דמשום שנאה רוצה בקלקולה בידי אדם. ועיי"ש שכ' עוד, דמ"מ כיון ששונאת אותה כ"כ, בודאי אף במקום שלא תהיה מקולקלת, יש לחוש ג"כ שיעידו כדי להפרידה מבעלה לתקנת עצמה, וגרע משונא דעלמא שכשר להעיד, אלא דבגט לענין חשש זיוף דהוא חשש רחוק, כולי האי לא עבדא בשביל הצלה פורתא להפקיעה מבעל הזה, רק היכא דיכולה לנקום נקמתה כגון בא"י דאם יבא הבעל יהיה לה כל חומר.

כג. בארץ דאי אתי בעל מערער משגחינן ביה, דאיכא למימר לקולא קא מכוונה, לא מהימנא.

כ' הרמב"ן, קשיא לי, ותימא בפ"נ ובפ"נ וליהמנה, דהא אפי' בארץ אי אמר מהני כדאמרינן בריש פ"ק [ו:]. ולא קושיא היא, דכיון דלא צריך למימר הכי ושליח אחר לא אמר הכי, חיישינן זימנין דלא אמרי הכי ואתו למישרייה אפומה, הילכך בין אמרה בין לא אמרה לא מהימנא, ולא בעו רבנן לתקוני בכולהו שיאמרו כן, דלא קיימא תקנתא דרבנן ומחלפן אטו שאר נשים כיון דמהימני. א"נ אתו למימר בשאר שלוחים שיהו צריכין לומר כן בארץ ישראל, וכל כה"ג לא תקנו רבנן לחצאי. ול"נ דבארץ לא מהימנא, כשנוהגת כדין הארץ, הא בארץ שאמרה נאמנת, ובחול"ל שלא אמרה כגון באותה מדינה, אינה נאמנת.

והרשב"א הביא תי' בתרא דהרמב"ן דאי אמרה בא"י נאמנת, וכ' ע"ז, ונראה לי דאפי' אמרה לא מהימנא, דאיהי לא דינא גמרה, דכיון דכולהו כי מיייתו בארץ לא קפדינן בין אמר בין לא אמר וכי אתי בעל משגחינן ביה, אף זו סבורה דאע"פ שאמרה בפ"נ ובפ"נ אין בכך כלום ואי אתי בעל אכתי משגחינן ביה, וסבורה לקלקל, והלכך בין כך ובין כך לא מהימנא.

ועיין בהגרע"א בתוספותיו למתני' שכ', דלפמ"כ הרע"ב בפ"ק [ומקורו מהרמב"ן] דבזמן הזה אף בא"י צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, א"כ להרמב"ן דס"ל הכא דבא"י אם אמרה נאמנת, נמצא דדינא דמתני' דהכא יהא נוהג בזה"ז אף בא"י, ואף להרשב"א דס"ל דבא"י אינה נאמנת, י"ל דלדידן דבכל הגיטין צריך לומר בא"י ואי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה, מודה הרשב"א דנאמנת, דכיון דבכל הגיטין אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה, הוי כמו בחול"ל בזמן הש"ס.

כג: ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות וכו', היא שנאמנת וכו'.

כ' הרמב"ן, פי' בנשים אלו בחול"ל פשיטא ליה טעמא דאביי, אבל אשה עצמה מספקא ליה בחול"ל, שהרי יש לחוש שמא עיניה נתנה באחר, וגבי מת בעלה נמי אינה נאמנת אלא מתוך שאינה יכולה להכחישתו ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה, אבל כאן יש לחוש שהרי יכולה להכחישתו ואין חומר בסופה, שהרי היא נאמנת, לפיכך הוצרך לרבות לה מק"ו דחמש נשים, אבל אשה עצמה בארץ ודאי נאמנת.

כד. ורב יוסף וכו' מדקתני מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח, ולא קתני שהכתב ופה מוכיח.

ופירש"י דלאביי הכי משמע, מה בין פה דגט לפה דמיתה אלא שהכתב מוכיח עמו. וכ' הפנ"י, לכא' יש לתמוה מאי קס"ד דרב יוסף, דהא שפיר קאמר אביי, ופשיטא דהכי הוא. ולענ"ד דאפ"ה דייק רב יוסף שפיר דאפ"ה הו"ל למיתני נמי פה מוכיח, משום דפה דגט עדיף מפה דמיתה, מהטעם דאמרינן בריש מכילתין [ג:]: כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה וכו' מעיקרא מידק דייק, וכמו שכתבתי שם הטעם כיון שאומרים בפ"נ תו לית ליה לאישתמוטי ומידק דייק, משא"כ בעדות מיתה דאפי' עד מפי עד נאמן, לא דייק כ"כ. ואביי לא נחית לחלק בכך.

וז"ל הריטב"א, רב יוסף סבר דבגט איכא פה מיותר דליתיה במיתה, דבמיתה ודאי אע"ג דאיכא פה דצריכה לומר שמת בעלה, כנגדה בגט שאומר לה הא גיטיך ששלח לך בעלך, ואיכא למימר [צ"ל צריכה נמי למימר. כור לזהב] בפ"נ ובפ"נ מיותר בגט ממיתה, ומשו"ה קאמר דהול"ל

כ' הפנ"י, נראה ברור שזה דוקא לשיטתם לעיל [בד"ה והא לא חזרה], משא"כ לפירש"י ז"ל דעיקר הטעם בהא דלא חזרה שליחות אצל הבעל היינו דוקא היכא שהשליח נעשה בעל דבר, א"כ לא שייך כלל הכא האי חששא, דאף שנעשה השליח עצמו אח"כ שליח לקבלה, לא איכפת לו, כיון שאינו בעל המעשה.

כד. בתוד"ה אימר. ושמא לשון זה חלוק מלשון ראשון וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, נראה דלשינויא קמא צ"ל אמירה בפ"נ בשעת קבלתה הגט, דכל היכא שיש לומר בשעת קבלה עדיף טפי, והיא עושה שליח להולכה שלא בב"ד, דהא דתנן לקמן [כט:]: עושה שליח בב"ד, היינו משום אמירת בפ"נ, שהשני אינו יכול לומר, וגם האשה המקבלת אינה יכולה לומר, בעל כרחך השליח הראשון להולכה צריך לומר, וע"כ צריך בפני ב"ד, כדלעיל [ה:]: בפני כמה נותנו לה וכו', אבל כאן שאומרת בשעת קבלת הגט, דהכי עדיף טפי, א"כ א"צ עשיית שליחות בפני ב"ד. והאבע"א רוצה לפרש אמירת בפ"נ בשעה שהגט יוצא מתחת ידה, ודאמר לה הוי שליח עד דמטית לב"ד והב"ד יעשו שליח, דהב"ד אין עושין שליח עד שתאמר בפניהם בפ"נ.

והחת"ס כ' בביאור פלוגתא דתרי לישני, דכל שליח אומר בפ"נ בשעה שגט יוצא מתחת ידו ובשעת גירושין, אך הכא בלישנא קמא א"א לקיים שניהם, ע"כ כ' תוס' שאומרת רק בשעת גירושין ולא בשעה שיוצא מתחת ידה כלל, אך לישנא בתרא ס"ל דא"א לשנות מתיקון חכמים, אלא תתננו לב"ד ותאמר בשעה שיוצא מתחת ידה בפ"נ, ושוב יעשה ב"ד שליח והוא אומר בשעת גירושין שליח ב"ד אני, והוא במקום בפ"נ, וא"כ מתקיים תרוייהו.

והרשב"א הביא דברי תוס', ותמוה ע"ז, דאחר שיוצא מתחת ידה וניתן ביד שליח אחר, היאך נאמנת בשעת גירושין, דלא דמי לנוותנו לה ולא אמר בפ"נ דתניא [ה:]: כיצד יעשה יטלנו ויחזור ויאמר לה, דהתם כיון שהוצרך לומר בפ"נ ולא אמר מחמת שגגה, ולא ניתן לשליח אחר, עדיין לא עשה שליחותו, וחוזר וגומר שליחותו, אבל כאן שנגמר שליחותה והרי מסרתו לשליח אחר ובמצות הבעל, היאך נאמינה משום שליחות והיא אינה שלוחה מעתה. [יעו"ש שפי' דהאי "אימא קמי בי דינא" אכולהו לישני קאי].

וז"ל הרמב"ן, ה"ה דללישנא קמא נמי בפני ב"ד בעי למימר הכי משום קיום וכדאמרין בפ"ק, ומקמי דלימסר ליה נמי לשליח, שאינו נאמן אלא בעוד שהגט בידו, אלא לל"ק שליח ראשון דהיינו אשה משה שני שלא בב"ד, שאין השני צריך לומר כאן שליח ב"ד אני, שהרי אשה זו יודעת בו ואין לה לחוש, ולל"ב לעולם אין מקבלין גט מיד שליח עד שיאמר שליח ב"ד אני בשעת גירושין במטבע שתקנו חכמים. [וע"ע בריטב"א].

כד. היה עובר בשוק ושמע קול סופרין מקרין וכו'.

כ' התו"ג, לכא' תמוה, להך דיעה דס"ל דבעינן שליחות בכתובה, ד"וכתב" דקרא אבעל קאי, א"כ למה נקט במשנה טעם הפסול משום שנכתב שלא לשמה, היה לו למינקט טעם הפסול משום שלא נכתב בשליחות הבעל, וכן קשה לעיל בפ"ק [ב:]: דאמר לפי שאין בקיאיין לשמה, ופי' התוס' שם [בד"ה לפי, הא'] דבכל הלכות גיטין בקיאיין, רק לה לשמה לא דרשי, והחששות פירשו רש"י ותוס' שם [בד"ה ורבנן] דחששו משום סופר שכתב להתלמד, או משום שנכתב לשם אחר ששמו כשמו, וא"כ בלא שלא לשמו ג"כ פסול, דהא נכתב שלא בשליחות הבעל, ובשאר הלכות גיטין בקיאיין הן, וא"א לאשכוחי כל שיהיה בה פסול שלא לשמה וכו' שלא יהיה בה ג"כ פסול משום שנכתב שלא בשליחות הבעל.

ונראה ליישב, דמשכחת גוונא שיפסול משום שלא לשמה אף שנכתב בשליחות הבעל, כגון שהבעל עשה שליח לסופר שיכתוב ויתן, והרי הסופר נעשה כהבעל עצמו, ובודאי אם הבעל עצמו כתב גט שלא לשמה ואח"כ נמלך לגרש אשתו בזה ודאי דהיה כשר, אלו שלא לשמה היה ככשר בגט, כיון שהבעל כתבו, א"כ ה"נ אם כתב מי שהוא נעשה שליח לגרש אשת חבירו, שנעשה ממש כהבעל עצמו, ודאי דאפי' כתב גט שלא

לשמה ואח"כ גירש בו, ג"כ כשר, או אמרין דא"צ לשמה בגט, דכשכתבו כבר נעשה בעל ודינו כבעל עצמו, [א"ה, לכא' ע"ב, דבפשוטו אינו כהבעל אלא במה שעושה בשבילו, אבל כשכותב להתלמד או לשם איש אחר, בזה אינו שלוחו ואינו כמותו. ולא דמי לבעל עצמו שכתב בכה"ג, דהוא בעל בכל מעשיו, ותו, דאפי' בבעל עצמו יש לדון דאם כתב הבעל בשליחות חבירו, ואח"כ נמלך המשלח ורוצה הכותב עצמו לגרש בו את אשתו, דאפי' היה כשר שלא לשמה, מ"מ בכתיבתו לא קרינן "וכתב", דהא בשליחות חבירו כתב].

כד. יתר מיכן וכו' יתר מיכן וכו'.

כ' בהגהות פור"י, צ"ע דהו"מ למיתני עוד בבא, דהיינו כשאחד אמר הרי את מקודשת מכאן עד לאחר שלשים, ואחד אמר עד לאחר עשרים, לר' יוחנן דאמר בקידושין [ס.]: דקידושי כולן תופסים, וכתב לה אחד גט ונמלך, ונתן לה השני, דפסול אע"פ דנכתב לשם גירושין דידה.

כד. מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך וכו'.

כ' הריטב"א, ואי קשיא לך, והיאך כתבו גט לאותו אחד כיון דאיכא שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, דהא קי"ל [ב"ב קסז:]: דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן זה שלא בפני זה, ומטעם זה נמי נראה דאין נותנין הגט לראשון אלא בשעת גירושין ממש ובפני חבירו, דילמא ממטי ליה לאיתתא דאיך וכדאיתא התם. וי"ל דהכא לא היו דרים בעיר [א'] שנכתב הגט, וכיון שלא היו מוחזקים כתבו לו את הגט, והיינו דקאמר מצאו בן עירו, דמשמע דהיא שעתא לאו בעירם הוו קיימי.

כד. בתוד"ה ושמע קול סופרים. וא"ת והיכי שייך למיתני וכו', דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה וכו', דה"נ אמרי' בפ"ק דעירובין וכו'.

כ' החת"ס, ודע עוד צ"ע בהא דמיתני תוס' מש"ס סוטה אי מינתיק מרחל לא הדר ומנתיק ללאה, וקשה אמאי לא, כיון דאמרין גט שנכתב לשמה אי הדר מבטל ליה בטיל לשמה כיון שעדיין לא נגמר מעשי נתינה, כמש"כ תוס' לקמן [לב: בד"ה רב ששת], והה"נ במגילת סוטה אי מבטל לה טרם גמר מעשה מחיקה בטיל ליה לשמה דילה, וה"ה אי מינתקא מרחל בטיל לשמה ונשאר סתמא, וכיון דבסוטה מסתמא כשר, א"כ מ"ט לא הדר ומינתיק ללאה, בשלמא אי נימא לא יוכל לבטל ולעקור לשמה דבתחילה, לא קשיא מידי, אבל להנ"ל דיכול לבטל לשמה דילה, א"כ נשאר סתמא, ואמאי לא יתכשר ללאה.

ועוררני תלמיד אחד, כיון דבשעת כתיבה לשם רחל לא הוה ראוי ללאה עד שינתק שם רחל ממנו ויבטלנו, הו"ל מחוסר מעשה בין כתיבה למחיקה בסוטה, וה"ה בגט בין כתיבה לנתינה. וזה הולך על דרך שכתבתי לעיל [כב: בד"ה האשה] בהא דריש פ' כיסוי הדם מחוסר פדיון הוי מעשה בגופו, משום שבדיבורו עביד מעשה לשנותו מקדשים לחולין, ה"נ בביטולו עביד מעשה לנתקו מרחל ולשווא סתמא, והו"ל מחוסר מעשה.

כד. בתוד"ה ושמע קול סופרים. וי"ל דלהתלמד דהכא לא חשיב לשמה כמו להתלמד דס"ת וכו'.

וכ"כ הרמב"ן בטעמא דפסלינן בהא דסופרים מקרין טפי מס"ת, וז"ל, איכא למימר התם לאו לשום גירושין איכתוב כלל, אבל ס"ת אפי' לדעת זו נכתבה שתמחק לסוטה. ויעו"ש שהאר"י, ובסו"ד כ' וז"ל, ולי נראה דלכו"ע מאן דסברי גבי פרשת סוטה דמחק לה מן התורה, א"נ ממגילת סוטה אחרת, לאו דהוי לשמה, דאיתתא נמי לאו להשקותה קיימא וסתמא בשלא לשמן הוי, וכ"ש דס"ת לא הוי לשמה לעולם, ואפי' תקום למישתי אלות, אלא דקס"ד דכו"ע לא בעינן כתיבה לשמה כדהדר מסיק מאי עשייה מחיקה, אלא דכל דלא אתעביד בה מעשה לשום אחר אלא סתם או לשום אלות כשר, דאתיא מחיקה לשמה ומנתקא להו וקרינא ביה ועשה לה ולא לחברתה, אבל אי עביד בה לשום דבר אחר לא הדרא מינתקא במחיקה של זו, דכיון דאינתיק לאלות דרחל לא מינתקא למהוי אלות דלאה, ולא מקללא בהו אלא זו שנתכין לה כהן, אבל תורה דסתמא כתיבא, הוי אלות דידה במחיקה.

כד: יתר מכאן אמר לבלבל כתוב לאיזה שארצה אגרש, פסול לגרש בו.

כ' הרמב"ן, איכא דקשה להו, וכי האי גוונא לאו לשמה איקרי, והא אמרינן במס' סוטה [כ.] מאי בינייהו, למחוק לה מן התורה איכא בינייהו וכו', א"ר פפא ודילמא לא היא, עד כאן לא קאמר תנא הכא אלא כיון דאינתיק לשם רחל לא הדר מנתקא לשם לאה, אבל תורה דסתמא כתיבא, ה"נ דמחקינן, ואע"ג דכתיב ועשה לה לשמה. וזו אינה קושיא, דכיון דס"ל אין ברירה, שמא דעתו היה משעה ראשונה לגרש האחרת, ולדעתה נכתב, ואין סומכין על דעת זו שיש לו עכשיו, אלא כאילו לשם שתייהן נכתב.

כד: אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים.

כ' הרשב"א, ואע"ג דלגבי שני יוסף בן שמעון איכא למיחש שמא מסרו לו לקנותו ולגבות בו, ואותיות אין נקנות במסירה אליבא דרבה כדאיתא ביבמות [קטז]. וכו', ולגבי גט ליכא למיחש להכי, דהא כולי עלמא ידעי שאין אשה מתגרשת בגט חברתה, מ"מ אילו היינו חוששין לנפילה, היינו חוששין לכך שמא נתנתו לה חברתה לצור ע"פ צלוחיתה. ובתוס' הרא"ש כ' מתחילה מכח קושיא זו דהכא גרסי' רבה והתם גרסי' רבה. ושוב כ' ע"ד שתי' הרשב"א וז"ל, דה"ק דכי היכי דגדולה מצי מגרש ולא חיישין שמא מסרה לה לצור ע"פ צלוחיתו, ה"נ לא חיישין לשני יוסף בן שמעון שמא מסר זה לזה לצור ע"פ צלוחיתו, דלגבות החוב הם יודעים שאין המסירה מועלת, דאין אותיות נקנות במסירה.

עוד הקשה בתוס' הרא"ש בשם רבינו מאיר, היכי בעי למידק מהכא דמוציאין שטר"ח על אחרים, דילמא הא דקאמר הכא הא גדולה מצי מגרש מיירי כגון שהקטנה והבעל מודים שנכתב לגדולה, ודכוותה לכו"ע שני יוסף בן שמעון מוציאין אם האחד מודה לחבירו שהוא שלו. ותיריך, מתוך פירש"י שפירש הא גדולה מצי מגרש, וכי מפקא ליה לגיטא לא חיישין לאיסור אשת איש למימר שמא לא לזו נתן אלא לחברתה ונפל מידה ומצאתה זו, ומי הזקיקו לפרש ולא חיישין לאיסור אשת איש, דמשמע הא אם היה בממון כה"ג לא היינו מדקדקים מכאן שני יוסף וכו', ואמאי, והא בעי למילף ממון מהכא, אלא ודאי משום דהוה קשיא ליה האי קושיא, ולהכי נקט איסור אשת איש, דאי בשני יוסף כשאין חבירו מודה לא [לכאז"ל מודה לן] חיישין לנפילה, הכא אפי' מודים לה מה בכך, גבי איסור היכי סמכינן אעדות בעלה וצרתה, לא דמי לממון דניתן לימחל וסמכינן אהודאת חבירו.

כד: א"ל אביי אלא מעתה רישא וכו', והא אמרינן ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב.

כ' הרמב"ן, פי' אע"ג דלא דמיא לגמרי, דהתם יכול לומר לא אני ליתא אלא חבירי ליה ולשעבד עצמו כתב לך, וכאן הואיל ואין לחוש לנפילה ליכא למימר הכי, אעפ"כ יש לחוש שמא חבירו נתן בה עיניו וכתב ונתן לה גט זה כדי להוציאה מבעלה ותנשא לו.

כד: בתוד"ה לאיזו שארצה. ואומר ר"י דאפי' מאן דסבר בעלמא יש ברירה, הכא מודה משום דכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר וכו'.

וכ"כ בתוס' הרא"ש, והביא ראייה מדאמר לקמן [כה.] דר' יוחנן דאמר אפי' אחרון אינו פוסל לטעמיה דאמר האחין שחלקו לקוחות הן, משמע דזעירי דאמר כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון קסבר יש ברירה ולכך פוסל אחרון לכהונה, אבל לגרש בו מיהא פסול אע"ג דיש ברירה, ואין לומר דזעירי מחמיר ופוסל אע"ג דאין ברירה, כמו שמחמיר שמואל בראשון דהוי פסול גמור אפי' קאמר דפוסל, כיון דזעירי אינו מחמיר אלא באחרון, מסתבר משום דקסבר יש ברירה.

אבל הר"ן כ' וז"ל, נ"ל דאחרון לא פוסל לכהונה בלבד הוא, אלא אם בא אחר וקידשה חוששין לקידושיה, דכיון דקיי"ל דדרבנן יש ברירה כדאיתא בפ' משילין [ביצה לה.], משמע דמאי דאמרינן דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אין ברירה, אבל לקולא ודאי לא אמרינן דאין ברירה, ולפיכך אמר לבלבל כתוב לאיזה מהן שארצה לגרש וגירש, הרי זה

ספק גירושין. וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גירושין. והפר"ח בהגהות מים חיים כאן הביא ראייה לשיטת הרמב"ם והר"ן, דאם איתא כדברי תוס', כי מותבינן לקמן [כה.] ממתני' דהריני שוחט את הפסח, אמאי אלא קמשני שאני גיטין דכתיב לה לשמה, אלא ודאי דלא שאני לן בין גיטין לעלמא. [יעו"ש עוד].

כה. וצריכא, דאי איתמר בהא וכו' משום דבעינן לה לשמה, אבל התם, מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל אבל ירושה ומתנה לא.

הקשה המהר"ם, ל"ל כל זה האריכות, הול"ל אבל התם יש ברירה, דהא לא שייך לומר התם דבעינן לשמה. ויש ליישב, משום דלבתר הכי קאמר א"נ בתחילה, דר"ל דס"ד דהתם אע"ג דיש ברירה, גזיה"כ הוא דביובל צריכין להחזיר כל השדות שיהיו יחד בלי שום חלוקה כאשר היו מתחילה, לכך קאמר השתא אבל התם מכר הוא דוקא דאמר רחמנא וכו', ר"ל אפי' את"ל דגזיה"כ דליהדרו כל השדות ביובל, היינו דוקא במכר, אבל בירושה ומתנה לא. וכ"ה בריטב"א. והרש"ש כ' וז"ל, אבל התם [פי' אפי' תאמר אין ברירה וכדמוכח בסוף ביצה [לז:] וההיא דבכורות שהביאו תוס' [בד"ה ואי אשמעינן], מ"מ הו"א] מכר הוא דאמר רחמנא וכו'. והוא כמש"כ תוס' לקמן [כה: בד"ה ר' יהודה] בסופו, [וז"ל, דשאר אמוראי סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין, דגזיה"כ דאין מחזירין, דלענין זה אינן לקוחות], וכן לקמן [מח. בד"ה אי לאון]. [א"ה, אבל מתוס' דהכא שהקשו מסוגיא דבכורות, משמע שפירשו הצריכותא דבכל דוכתא [לבר מלשמה דגט] יש ברירה, וכן משמע דבבב"א לעיל כד: בד"ה לאיזו]. וע"ע בפנ"י.

כה. א"נ כתחילה.

כ' הרשב"א, פירש"י ז"ל כשם שמתחילתה היתה בלא חלוקה לאיש אחד לאברהם אבינו, כך תחזור ביובל, וטעמא לאו משום ברירה הוא, עכ"ל. ואינו מחזור. ונראה דה"ק, היינו טעמא דחוזרת ביובל, משום דלא חשבינן ליה כחלוקה לגמרי לגבי יובל מיהא, דאין חלוקה אלא כחלוקה שבתחילתה של ארץ ישראל שנחלקה בגורל אורים ותומים וכל ישראל כדאיתא בב"ב [קכב.]. וכ"כ הריטב"א, ומסיים בה, וגזיה"כ היא, אבל חלוקה אחרת אפי' דרך ירושה ומתנה לא, וחוזרת ביובל כמו שהיה מעיקרא. ולפ"ז הא דנקט לקוחות, לומר דלדין זה הרי כלקוחות ומחזירין זה לזה.

כה. איתביה האומר לבניו הריני שוחט את הפסח וכו', זכה בחלקו ומזכה אחיו עמו.

כ' הריטב"א, לפי מאי דקס"ד השתא דיש ברירה, אינו ר"ל שיזכה הוא את אחיו אחר שחיטה, דאחר שחיטה לא מימני, אלא קס"ד השתא דאביהם על דעת העולה ראשון ועל דעת מי [שיראה] [שירצה] הוא שיזכה בו שוחטו, ומשום ברירה הוא זוכה בחלקו ומזכה אחיו עמו. [א"ה, לכאז"ל, דלפ"ז כיון שרצה הראשון שיזכו כל אחיו עמו, נמצא שעל כולם שחט האב, ובין שיהיה זה ראשון או אחר, כולם מנויין, ומאי ברירה איכא הכא, ואולי זוכה הראשון תחילה ואח"כ אחיו, [אלא שכולן זוכין קודם שחיטה ובשעת שחיטה דעתו על כולם], ומשו"ה שייך הכא ברירה מי יזכה ראשון. או שמא כיון דאפשר שלא ירצה הראשון שיתמנו אחרים עמו, א"כ מעיקרא לא ברירא לן מי המנוי אלא שנתברר לבסוף, ותליא בברירה. ויל"ע]. ולקמן דקאמר דיקא נמי וכו', לאחר שחיטה מי קמיתמנו, כ' הריטב"א, פי' דלא משמע להו מאי דפרישנא שהאב שחטו על דעת מי שיעלה ראשון שיזכה הוא ושיזכה כל מי שירצה, דכיון דנחית למנויי הו"ל לפרושי בהדיא, והוא לא קאמר אלא על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים.

כה. א"ר ר' יוחנן כדי לזרזן במצוות.

ופירש"י אביהן המנה את כולן עליו משעת שחיטה. [ודקאמר בסמוך דאמניניהו מעיקרא, אף דהוא לבתר אמירתו להם, מ"מ מעיקרא קודם שחיטה קאמר, ולאפוקי ממאי דהוה ס"ד דלאחר שחיטה מתמנין]. וז"ל הריטב"א, וא"ת א"כ תנא דהאי מתני' מאי אתא לאשמועינן. ואיכא למימר דאתא לאשמועינן דהא דקאמר על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים, אינו חזרה ממנויו הראשון דאתמני להו לכולן, דהא דקאמר הכי כדי לזרזן במצוות. [ומבואר דאמניניהו מעיקרא, דקאמר, היינו לפני שאמר להם הריני שוחט וכו'.]

וז"ל המאירי, כל שאמר לבניו הריני שוחט על שם מי שיעלה ראשון לירושלים, **דנין מן הסתם** שלא נתכוין אלא לזרום, וע"ש כולם שחט. [ומשמע שלא המנה כולם קודם לכן, אלא אמירה זו בסתמא הוי כמפרש שממנה כולם. ולפ"ז לא קשיא נמי מאי קמ"ל מתני'].

כה. ברש"י ד"ה לקוחות. וחוזר ביובל לתחילתו משום מצות יובל, והדר שקלי כדמעיקרא.

וכ' ע"ז המהרש"ל, פי' חולקים עתה מחדש כמו שחלקו מתחילה. [וכ"כ רש"י בבכורות [נב: בד"ה ומחזירין] וחוזרין וחולקין וכ"ה ברגמ"ה שם]. ובסמ"ג [סוף מצות ל"ת ער"ה] כ' שזה נותן חלקו לאחיו ונטל חלק השני. [וכ"מ ל' רש"י בב"ק [סט: בד"ה לקוחות] וחוזרין ומחליפין ביובל. מיהו אם הם שלשה אחין או יותר, על כרחך בעינן גורל מחדש]. ועיין בפנ"י ש"כ, דרש"י כתב כן לפי מה דאמרינן בסמוך ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא וכו', א"כ על כרחך היינו לענין מצות יובל לחוד, אבל לענין שיבטלו החלוקה לגמרי, לא שייך לומר לחומרא, דאדרבה קי"ל לענין ממון המוציא מחבירו עליו הראיה, וכיון דמספק"ל אי יש ברירה, א"כ לענין ממון מוקמינן אחזקתו וכו'. וכ"כ עוד לקמיה [בד"ה ואי אשמעינן], דבהצריכותא דאמרינן משום דלחומרא הדין דאין החלוקה בטילה אלא שמחזירין לקיים מצות יובל וכדפירש"י, אבל למסקנא דר' יוחנן סובר ודאי אין ברירה, מחזירין ביובל לגמרי וחולקין חלוקה אחרת.

כה. ברש"י ד"ה כדי לזרז. ולא הודיען מה בלבן.

כ' הרש"ש, לכאוף זה דלא כר' אלעזר דאמר בנדרים [לו]. הפריש פסח על חבירו שלא מדעתו לא עשה כלום. אבל נראה משום דעל כרחך סוגיין דהכא איירי אי אמרינן שה לבית אבות דאורייתא כמש"כ תוס' [בד"ה אי אמרת], וא"כ ילפינן דלא בעינן דעת מהא שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים כדאיתא התם, או דמוקי לה בקטנים ואפי' לר' אלעזר, ולא ילפינן [דמביא שלא מדעתו] מ"שכן אדם מביא וכו', ודלא כר' יוחנן דשם. [ומשום דאין דנין אפשר משאי אפשר, וכמש"כ הר"ן שם בד"ה אלא מעתה]. אבל בפסחים [פט. בד"ה ומזכה] פירש"י דמיירי בהודיעם, והיינו כר' אלעזר, ושה לבית אבות לאו דאורייתא, [ולא פליג על ר' יוחנן רביה], אלא דמוקי לה בגדולים, ודלא כסוגיא דנדרים. [דמוקי לה בקטנים ולא המנה אותם, רק לזרזן קאמר].

כה. ברש"י ד"ה אמר אביי. דמדאתני ברישא גילה בדעתו שהיה פוסח על שתי סעיפים וכו'.

כ' הרש"ש, לכאוף סברא זו לא שייכא בהא דשני לוגין שאני עתיד להפריש, ורב משרשיא קרי ליה תולה בדעת עצמו. ואולי משום דלא קבע מועד הפרשתו, הוה כמו שאומר שאני עתיד להפריש בזמן שארצה. וז"ל תוס' הרא"ש לקמן [כה: סוד"ה ר' יהודה], הך דמחשיב הך דהלוקח יין תולה בדעת עצמו, לא בריא לי, דהא דמפליגנן בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, משום דתולה בדעת עצמו היה יכול לברר בשעת התנאי, ומדלא בריר ודאי היה פוסח על שתי הסעיפים, אבל הכא בשעת התנאי א"א לו לברר יותר ממה שביירר. אלא חשיב ליה תולה בדעת עצמו משום שמברר לבסוף ואומר זה אני שותה לשם חולין וזה היא תרומה.

כה. בתוד"ה עשרה. לאו דוקא עשרה ותשעה וכו'.

ובתוס' הרא"ש הוסיף וז"ל, ואין לומר דחיישינן שמא הפריש הכותי תרומה גדולה, הילכך צריך להפריש עשרה ותשעה שלמים כדי לתקן השני לוגין שביד הכהן, [א"ה, הלשון קצ"ב, דהא עדיין בידו הן, אלא שעתידי להפרישן וליתנם לכהן], כי שמא טבל הם אם כבר תרם הכותי, דאם תיקן הכותי לאכול, תיקן הכל, ואם היה בדעתו למכור לא תיקן כלל. [ועיין בהגרע"א שתייך כן מדעתו, ושוב כ' דיניו מספיק, דמ"מ יקה השנים ויתנה בממ"נ, אם הפריש הכותי תרומה, הרי הם בכלל המעשר, ואם לא הפריש, לא צריך ליתן עשרה מעשר]. וי"מ שכל אדם שמתקן כריו צריך להפריש עשרה ותשעה שלמים משום דחטה אחת פוטרת את הכרי, והמותר הוא טבל ביד כהן. וליתא, דנהי דחטה אחת פוטרת את הכרי, מ"מ כל מה שירצה

יפריש, דתרומה נטלת באומדן ובמחשבה, רק שלא יעשה כל גרנו תרומה, דבעינן ראשית ששייריה ניכרין.

וז"ל הפנ"י, ולענ"ד נראה ליישב דדוקא קתני, דנהי דבעלמא המעשר מתמעט משום תרומה וכו', אפ"ה נראה דשאני הכא, דנהי דכותים חשידי למכור טבל, אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא, דודאי לא כולהו חשידי באיסורא דרבנן כמו שהארכתי בסוגיא דגט כותי [י.], וכמש"כ תוס' שם [ד"ה מצות דמדאורייתא הוי כישראל גמור, והיינו על כרחך משום דרובן כשרים אי אמרת דגרי אמת הן, ועוד כיון דאמרינן מיהא הני כותאי עשורי מעשרי כראוי לצורך עצמם, א"כ בההיא דלוקח יין נמי חיישינן שמא מכר לו ממה שהפריש לצורך עצמו ואח"כ נמלך למכור או ממה שנשאר, או שכבר הפריש בעודן ענבים, ולפ"ז א"ש שאין המעשר מתמעט בשביל תרומה, דשמא אין כאן תרומה כלל אם הפריש כבר הכותי תרומה ולא מעשרות, שהרי מעיקר הדין חיוב תרומה חל קודם גמר מלאכה, וכמש"כ בחידושי למס' ביצה [יג:]: מדאמרינן בירושלמי א"א לגורן שתיעקר א"כ הפריש תרומה גדולה, וא"כ אפשר שהפריש הכותי בעודן ענבים, משא"כ חיוב מעשר דרך להפריש בשעת אכילה ושתייה. [ועיין בל' המאירי [הו"ד לקמן בסמוך] שצדד דזו של כותיים ספק טבל].

כה: ושותה מיד.

כ' המאירי, לדעת המתיר בסמך ברירה, יש שואלים והרי מכיון שקרא שם לתרומה שבה הו"ל מדומע, ותנן קרא שם מפיה לא ישתה משוליה, ר"ל שאם אמר יהא מה שבפיה תרומה, לא ישתה משוליה, וכן משוליה לא ישתה מפיה, וא"ת שזו בודאי טבל שהתרומה ג"כ ודאית אבל זו של כותיים ספק טבל, והרי אף אתה עושהו כודאי טבל. ויש לתרץ שזו מאחר שקרא לה שם, מעכשיו הוא מפרישה, ומתוך כך מדמעת, אבל זה לא הפרישה, אלא שאמר שאני עתיד להפריש, ואע"פ שלהוציאה מידי טבל מועיל לדעתו על סמך ברירה, מ"מ אינה מדמעת. [א"ה, לכאוף כוונתו דכיון שלא קבע לה מקום, ואינה נקבעת אלא לפי מה שיפרישה למחר, הרי היא מבוררת מן השיריים שהוא שותה היום ועומדת בפנ"ע. אמנם אם יבשל היין קודם שיפריש התרומה למחר, לכאוף פשוט דנאסרה כל החבית, ולא נימא דהנבלע מן השני לוגין בהשאר, לא היה תרומה מעולם].

כה: הריני בועליך ע"מ שירצה אבא וכו' אם רצה האב מקודשת.

עיין בתו"ג לעיל [ד"ה ולכי מיית] שכ' בתו"ד להקשות, כיון דלא נגמרו הקידושים עד שנתרצה האב, וקיי"ל דבקונה דבר לאחר זמן כגון בכסף ובשטר דצריך שיהיה השטר קיים, ובנקרע השטר, או בקנין סודר, לא עשה כלום דהדרא סודרא למרא, וא"כ בביאה דדמי לקנין סודר דכלתה ביאתו, אמאי מקודשת. ועל כרחך צ"ל דהוא מטעם דהריטב"א והרשב"א כתבו דע"מ שירצה אבא היה כוונתו ע"מ שיהיה ניחא לאב, והיא מקודשת מטעם ברירה, דהיינו כיון שנתרצה עכשיו, אמרינן הוברר הדבר שגם בשעת מעשה נתרצה, וכ"כ הרמב"ן דמטעם ברירה דאמרינן מחמת ברירה שנתרצה בשעת מעשה הרי נתקדה תיכף, ולא שייך סברא זו דע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי, כיון דהריצוי היה בשעת קידושו.

כה: בתוד"ה ומיחל. ואחר שבת יפריש מעשר ראשון ושני וכו'.

כ' הפנ"י, פירוש, דאע"ג דלשיטת רש"י ז"ל נמי ודאי צריך להפריש לאחר שבת, שהרי כן התנה מה שאני עתיד להפריש, אלא שאינו צריך להפריש בהפרשה גמורה ולקרות שם, שהרי כבר קיים מצות הפרשה במה שאמר וקרא שם מעיקרא, ולאח"כ אינו עושה אלא שמברר המעשרות, משא"כ לשיטת תוס' דבע"ש בין השמשות איירי, וההיא הפרשה והחילול לאו מידי הוא, שלא קבע מקום, וא"כ כתבו שפיר שלאחר שבת יפריש הפרשה גמורה ולקרות שם, דאל"כ היה שותה טבל למפרע.

כה: בתוד"ה ר' יהודה. וי"ל דהתם נגיטין עומד הדבר להתברר בודאי וכו' אבל הכא יכול להיות שלא יבא לידי הפרשה לעולם וכו'.

כ' המהר"ם, פירוש, כדמסיק משום דשמא יבקע הנוד. אלא ישיש לדקדק, א"כ ל"ל לתוס' זה, הו"ל דלמסקנא אית ליה לר' יוסי ברירה, וגבי כיס לא הוי מטעם דאין ברירה אלא משום דשמא לא יעלה סלע כלל, וגבי נוד

יבקע, משמע טעמו כפשוטו מכח דאין ברירה וכו', ותירצו דודאי דלית ליה לר' יוסי ברירה בכל מקום ברירה, ולהכי קאמר שפיר בסתם ר' יוסי אמר לא חילל, רק בהאי תנאי דגיטין ס"ל ברירה, משום דסופו לבא לידי בירור בודאי, אבל במקום דשייך שמא יבקע או יגנב או יאבד, לא אמרינן ברירה כיון דאין סופו להתברר ודאי.

ובתוס' הרא"ש הקשה כתוס', ותיריך וז"ל, וי"ל דשאני גבי גט שהרי עומד להתברר ודאי אי יחיה או ימות, אבל הך דהכא **לעולם לא יתברר** דמה ששתה הוא חולין, וכן ההיא דסלע דמעשר שני.

משום דשמא יבקע הנוד כדמסיק. אלא שי"ל משום דגבי נוד שייך טפי לומר שמא יבקע הנוד, אבל גבי כיס לא שייך לומר כ"כ שמא לא יעלה, ואעפ"כ ס"ל לר' יוסי דלא חיללה, א"כ אין ברירה ס"ל, לכך הוכרחו התוס' לחלק כן אליבא דר' יוסי.

ועיין במהר"ם שי"ף שכ' מתחילה, דאין הפירוש משום שמא יגנב או יאבד כשינויא דשמא יבקע הנוד, כאשר הרבה אומרים. ושוב כ', וי"מ דתי' התוס' הוא כתירוצו של שמא יבקע, רק דבגמ' משני דיש להם ברירה בכל מקום, והכא משום טעמא דקתני וכו', אבל לר' יוסי משמע להו דלית ליה ברירה מהאי דמעשר שני, מודלא סיים טעמא כדקתני טעמא הכא שמא